

Amanda Buckley

Kansainvälisen kaupan yhdentyminen

Transatlanttinen kumppanuus

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Tradenomi

Liiketalouden koulutusohjelma

Opinnäytetyö

Huhtikuu 2017

Tekijä Otsikko Sivumäärä Aika	Amanda Buckley Kansainvälisen kaupan yhdentymisen: Transatlanttinen kumppanuus 58 sivua + 2 liitettä Huhtikuu 2017
Tutkinto	Tradenomi
Koulutusohjelma	Liiketalouden koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Laskentatoimi ja rahoitus
Ohjaaja	Lehtori Ritva Salmela
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Euroopan Unionin ja Yhdysvaltojen välille suunnitellun Transatlanttisen kauppaa- ja investointikumppanuussopimuksen olennaisimmat hyödyt ja haitat Euroopan Unionin sekä pienten ja keskisuurten yritysten kannalta. Samalla tarkoituksena oli antaa yleiskuva kansainvälisen kaupan vapauttamisesta ja sopimuksen sisällöstä sekä tavoitteista. Tavoitteena oli tehdä helposti ymmärrettävä selvitys, jota kuka tahansa aiheesta kiinnostunut voi hyödyntää.</p> <p>Opinnäytetyön selvitys perustui pääasiallisesti olemassa olevaan aineistoon. Lähteinä käytettiin kirjoja, tutkimuksia, organisaatioiden verkkosivuja ja ajankohtaisia artikkeleita. Selvitykseen kerättiin aineistoa myös haastatteluin. Työssä käytettyjä haastatteluja oli kolme, joista yksi oli Ulkoasiainministeriöstä ja kaksi yrityksistä.</p> <p>Opinnäytetyön aiheen käsittely jakautui kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa, eli viitekehyksessä, käsitellään vapaakaupan teoriaa, historiaa ja nykytilaa sekä kaupanesteitä. Viitekehysten jälkeen tehtiin katsaus Euroopan Unionin ja Yhdysvaltojen markkinoihin. Loppuosaa käsittelee sopimuksen sisältöä, kiistanalaisia asioita ja vaikutuksia.</p> <p>Selvityksestä ilmeni, että sopimuksessa oli monia hyötyjä ja haittoja. Hyödyiksi todettiin kaupanesteiden poistamisen, sääntely-yhteistyön lisääminen, edut pienille ja keskisuurille yrityksille sekä kasvu molemmille osapuolille. Haitoiksi todettiin epävarmuus liittyen sijoittajansuojaan, elintarvikkeiden sääntelyn yhtenäistämiseen ja raaka-aineiden vapauttamiseen.</p>	
Avainsanat	vapaakauppa, TTIP, transatlanttinen kumppanuus, kansainvälinen kauppa

Author Title	Amanda Buckley Integration of International Trade: Transatlantic Partnership
Number of Pages Date	58 pages + 2 appendices April 2017
Degree	Bachelor of Business Administration
Degree Programme	Economics and Business Administration
Specialisation option	Accounting and Finance
Instructor	Ritva Salmela, Senior Lecturer
<p>The purpose of this thesis was to examine the essential advantages and disadvantages of The Transatlantic Trade and Investment Partnership agreement planned between the European Union and the United States. The research was done from the viewpoint of the European Union and small and medium-sized enterprises. The purpose was also to give an overview of liberalization of international trade and of the content and aims of the agreement. The objective of this work was to create an easily understandable examination so that anyone who is interested in the subject can benefit from it.</p> <p>The thesis was based primarily on existing material. Books, previous research, organisation's websites and current articles were used as source material. Material was also collect through interviews for the thesis. There were three interviews used in the research, one was from the Finnish Ministry for Foreign Affairs and two were from companies.</p> <p>The thesis was divided in two parts. The first part which was the framework comprised of free trade theory, history and current state and trade barriers. After the framework, there was an overview of the European Union and the United States markets. The rest of the thesis focused on the content, controversial issues and impacts of the agreement.</p> <p>Based on the findings it is clear that the agreement has many advantages and disadvantages. The removal of trade barriers, increased regulatory cooperation, benefit to small and medium-sized enterprises and growth for both sides were perceived as advantages. The uncertainty concerning the investor protection, the regulatory cooperation in food and the freeing of raw materials were perceived as disadvantages.</p>	
Keywords	free trade, TTIP, transatlantic partnership, international trade

Sisällys

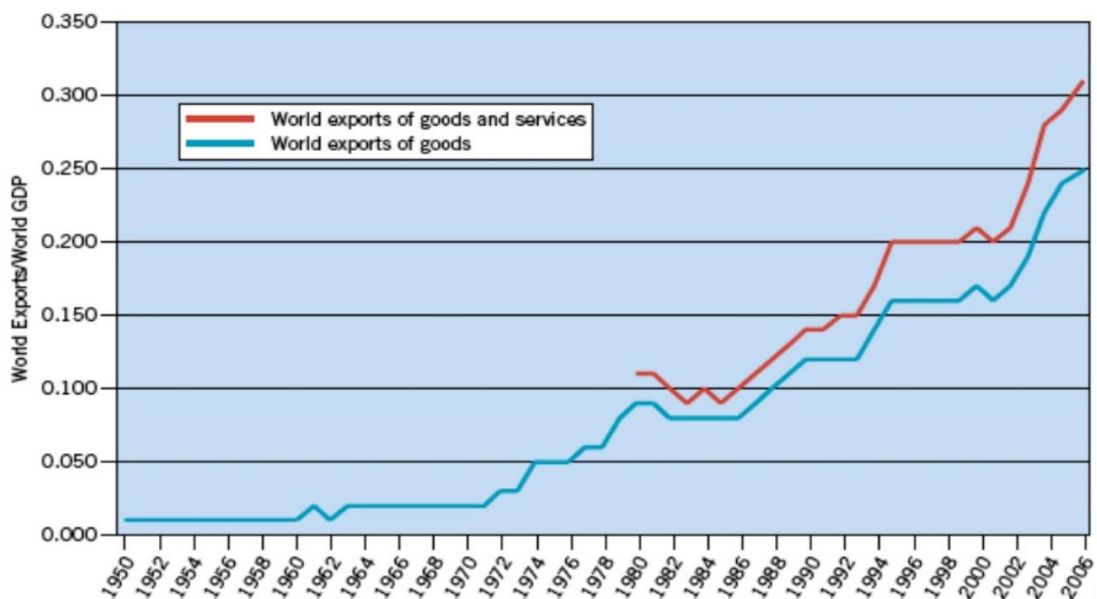
1	Johdanto	1
1.1	Työn aihe	1
1.2	Työn perustelu ja tavoitteet	3
1.3	Työn rakenne ja aineisto	4
1.4	Käsitteistö	5
2	Vapaakauppa	6
2.1	Taloudellinen yhdentyminen	6
2.1.1	Taloudellisen yhdentymisen tasot	6
2.1.2	Kansainvälisen kaupan teoria	8
2.2	Vapaakaupan historia	10
2.3	Kansainvälisen kaupan vapauttaminen	12
2.4	Vapaakaupan sääntely ja sopimukset	16
2.4.1	Vapaakaupan sääntelyorganisaatiot	16
2.4.2	Sopimukset viennissä ja tuonnissa	18
2.5	Kaupanesteet	19
3	Euroopan Unionin ja Yhdysvaltojen taloussuhteet	21
3.1	Euroopan Unionin markkinat ja talouspolitiikka	21
3.2	Yhdysvaltojen markkinat ja talouspolitiikka	23
4	Transatlanttinen kauppa- ja investointikumppanuus	26
4.1	TTIP-sopimuksen määritelmä	26
4.2	TTIP-sopimuksen sisältö	27
4.2.1	Markkinoillepääsy	27
4.2.2	Sääntely-yhteistyö	29
4.2.3	Uudet säännöt	32
4.3	Sopimuksen neuvottelut	34
4.3.1	Neuvotteluprosessi	34
4.3.2	Neuvotteluiden jatkuminen	35
4.4	Kiistanalaiset asiat	36
4.4.1	Sijoittajansuoja	36
4.4.2	Elintarvikkeet	37
4.4.3	Muut kiistanalaiset asiat	39
4.5	Sopimuksen vaikutukset	42
4.5.1	Hyödyt	42

4.5.2	Haitat	44
4.5.3	Vaikutukset Suomen kannalta	46
4.5.4	Vaikutukset PK-yritysten kannalta	46
5	Lopuksi	48
5.1	Yhteenveto selvityksestä	48
5.2	Oma arvio	50
	Lähteet	52
	Liitteet	
	Liite 1. Kyselylomake Ulkoasiainministeriölle	
	Liite 2. Kyselylomake yrityksille	

1 Johdanto

1.1 Työn aihe

Globalisaatio on herättänyt paljon keskustelua puolesta ja vastaan niin politikkojen, akateemikkojen kuin median keskuudessa jo Neuvostoliiton hajoamisen ajoilta eli vuodesta 1989 alkaen (Gomes 2003, 301). Monet asiantuntijat uskovat, että elämme globalisaation aikakautta, koska kansainvälinen kauppa on kasvanut niin voimakkaasti viime vuosikymmenestä lähtien (Griffin & Pustay 2010, 35). Talouden näkökulmasta globalisaatiolla tarkoitetaan valtion rajat ylittävää taloudellista integraatiota, johon liittyy tuotteiden, pääoman, työvoiman ja tiedon vapaa liikkuvuus. Tuotteiden ja pääoman liikkuvuuden lisäksi globalisaatiolla viitataan nopeuteen, helppouteen ja laajuuteen, jolla teknologia, ihmiset, kulttuurit ja ideat kulkevat maasta toiseen. (Gomes 2003, 301.) Tämä on mahdollistanut yritysten, valtioiden ja yksilöiden tavoittamisen pidemmälle, nopeammin ja halvemmalla ympäri maailman. Globalisaatio on korostanut myös kansainvälisen kaupan merkitystä maailman talouksissa. Vuonna 2006 tavaravienti oli jo 25 prosenttia maailman BKT:stä. Kuvio 1 osoittaa, kuinka tavaravienti on lisääntynyt globalisaation kehittyessä. Kuvion punainen viiva näyttää tavara- ja palveluviennin yhteensä. (Griffin & Pustay 2010, 35.)

Kuvio 1. Viennin osuus prosentteina maailman BKT:stä vuosina 1950–2006 (Griffin & Pustay 2010, 36).

Globalisaation kasvuun on vaikuttanut kaksi suurta tekijää: strategiset välttämättömyydet, jotka kannustavat globalisaatioon, ja toimintaympäristön muutokset, jotka mahdollistavat sen. Yrityksillä on monia motiiveja laajentaa toimintaansa kansainvälisesti ja nämä strategiset välttämättömyydet ohjaavat yrityksen toimintaa kansainvälistymisessä. Ydintoiminnan laajentaminen uusille markkinoille on yksi merkittävä syy globalisaatiolle. Sen ansiosta yritys pystyy kasvattamaan tuottojaan entisestään ydintoiminnallaan. (Griffin & Pustay 2010, 37–38.) Globaalit markkinat voivat tuoda myös haasteita yrityksille. Ensimmäiseksi kansainvälistyvien yritysten tulee pystyä sopeutumaan uusille markkinoille. Toiseksi yritysten tulee perehtyä markkinoiden tapaan toimia, kuten lakeihin, sosiaalisiin käytäntöihin ja yhteiskunnallisiin vastuisiin. (Ekholm 2004, 22.)

Toinen merkittävä syy kansainvälistymiselle on materiaalin, työvoiman, pääoman ja teknologian hankkiminen ulkomailta. Joissain tapauksissa tämä on tarpeen, koska kotimaisilla markkinoilla ei ole kyseistä tuotetta, materiaalia tai palvelua tarjolla. Uusien markkinoiden etsiminen on myös tavallinen syy kansainvälistymiselle. Sillä on kaksi mahdollista etua. Ensiksi yritys voi saavuttaa mittakaavaetua uusien markkinoiden myötä, mikä vähentää tuotteen keskimääräistä hintaa tuotannon määrän kasvaessa. Toiseksi laajentaminen hajauttaa yrityksen liikevaihtoa, mikä vähentää riskiä, koska se ei ole enää riippuvainen vain yhden maan tuotoista. Viimeiseksi yrityksien on myös hyvä toimia siellä, missä kilpailijatkin ovat, jotta kilpailijat eivät ota ylivaltaa toimialasta. (Griffin & Pustay 2010, 37–38.)

Jotta strategisia välttämättömyyksiä voidaan toteuttaa, tulee toimintaympäristön myös sallia se. Toimintaympäristöön vaikuttavat teknologiset ja poliittiset muutokset. Teknologinen kehitys etenkin kommunikaatiossa, kuljetuksessa ja tiedonkäsittelyssä on edistänyt globaalia kaupankäyntiä sekä tehnyt siitä kannattavampaa. Teknologian kehittyminen on mahdollistanut tuotteiden, ihmisten ja tiedon liikkumisen nopeasti. Se on myös tehnyt mahdolliseksi globaalin kommunikaation hetkessä. Tietotekniikan kehitys auttaa yrityksiä hallinnoimaan koko organisaatiota samasta paikasta. (Griffin & Pustay 2010, 38.)

Poliittinen ilmapiiri on aina ollut merkittävä vaikuttaja kansainvälisessä kaupassa. Sillä on ollut suuri merkitys kaupan vapauttamisessa ja monenkeskisten kauppasopimusten muodostumisessa. Toisen maailmansodan jälkeen suuret talousvaltiot ovat pyrkineet vapauttamaan kauppaa ja alentamaan tariffeja. (Griffin & Pustay 2010, 38.) Euroopas-

sa on pyritty mahdollisimman avoimeen kauppapolitiikkaan, koska Euroopan talouspolitiikan tavoitteena on kasvun nopeuttaminen. EU:n Eurooppa 2020 -strategiassa todetaan, että avoimet taloudet kasvavat yleensä suljettuja nopeammin. EU käyttää siis paljon voimavarojaan Globaali Eurooppa -strategian mukaisesti tasapuolisten vapaakauppasopimusten saavuttamiseksi. (Euroopan komissio 2010, 4–5.)

Vapaakauppa on ollut viime aikoina kuitenkin vastatuulella, koska protektionismi on yleistynyt monissa maissa. Britannian eroaminen EU:sta voi tuoda kaupanesteitä myös Euroopan sisälle. Yhdysvalloissa vuoden 2016 presidentinvaalien suuria teemoja olivat vapaakaupan rajoittaminen ja teollisuuden palauttaminen Yhdysvaltoihin. Nämä kaikki kertovat siitä, ettei globalisaation ja vapaakaupan kannatus ole itsestäänselvyys. (Häkämies 2016.) Joissakin kehittyneissä valtioissa globalisaatio on vienyt paljon työpaikkoja ja teollisuutta, toisissa köyhemmissä maissa se on merkinnyt mahdollisuutta menestykseen (Gomes 2003, 301).

Globalisaatio on vauhdittanut myös kauppasopimusneuvotteluita. Niiden voidaan sanoa olevan jopa kuuma trendi. EU on strategiansa mukaan neuvottelemassa monia uusia sopimuksia ja päivittämässä vanhoja. Uusia sopimuksia neuvotellaan Yhdysvaltojen lisäksi muun muassa Japanin, Vietnamin, Tunisian ja Marokon kanssa. Teknologian nopean kehityksen vuoksi myös vanhoja sopimuksia tulee päivittää vastaamaan nykyajan tarpeita. (K3 Viestintä 2015.) Monet kauppasopimusneuvottelut ovat herättäneet kuitenkin huolta kansalaisyhteiskunnan ja ihmisten keskuudessa. Huolta ovat herättäneet eniten elintarvikkeiden turvallisuus ja maiden itsemääräämisoikeus. Etenkin Yhdysvaltojen kanssa neuvoteltava sopimus on kohdannut paljon vastustusta. (Vilén 2014.)

1.2 Työn perustelu ja tavoitteet

Opinnäytetyön selvityksen kohteena on Yhdysvaltojen ja Euroopan välille kaavailtu Transatlanttinen kauppa- ja investointikumppanuussopimus (TTIP). Alun perin ajattelin tekeväni opinnäytetyöni laskentatoimeen liittyen, mutta alkuperäinen ideani ei päässyt toteutumaan, joten päädyin vaihtamaan aihetta. Lopulta aihe löytyi erään tuttavahan ehdotuksesta, joka on työskennellyt kansainvälisillä markkinoilla. Kiinnostus aiheeseen kasvoi tutkiessani sitä tarkemmin. Erityisesti sen ajankohtaisuus herätti kiinnostusta ja sopimuksen kehitystä on ollut mielenkiintoista seurata opinnäytetyön teon ohella. Mielenkiintoa herätti myös sopimuksen aiheuttama kohu ja vastustus kansalaisyhteiskun-

nassa. Verkossa aihetta tutkiessani vastaan tuli paljon enemmän sivustoja, joissa sopimusta vastustettiin. Tästä johtuen halusin tehdä mahdollisimman puolueettoman selvityksen, joka käsittelee sekä sopimuksen hyötyjä että haittoja. Aiheen ajankohtaisuus ja sopimuksen maailmantaloudellinen merkitys olivat merkittävimpiä syitä, miksi halusin tehdä selvityksen juuri TTIP-sopimuksesta.

Opinnäytetyön tarkoitus oli antaa yleiskäsitys kansainvälisen kaupan vapauttamisesta ja TTIP-sopimuksen sisällöstä sekä sen tavoitteista. Samalla tarkoituksena oli myös syventää omaa osaamistani kansainvälisessä kaupassa. Työssä selvitettiin TTIP-sopimuksen olennaisimmat hyödyt ja haitat. Selvityksessä tarkasteltiin myös sopimuksen vaikutuksia PK-yrityksiin. Halusin myös avata työssä kiistaa aiheuttaneet asiat sopimukseen liittyen, koska ne ovat olleet suurin syy sen vastustamiselle. Selvityksen tarkoitus oli tuottaa tietoa sopimuksen vaikutuksista eurooppalaisen viennin ja tuonnin kannalta. Sopimuksen tuomia hyötyjä ja haittoja tarkasteltiin EU:n sekä PK-yritysten kannalta. Tavoitteena oli tehdä helposti ymmärrettävä selvitys olennaisesta tiedosta koskien TTIP-sopimusta ja sen vaikutuksia, jotta sitä voisivat hyödyntää kaikki aiheesta kiinnostuneet.

1.3 Työn rakenne ja aineisto

Opinnäytetyö koostuu kahdesta kokonaisuudesta. Ensimmäinen kokonaisuus antaa taustaa aiheelle ja näin toimii viitekehystenä. Siihen on koottu oleellinen teoria ja tausta aiheen käsittelyyn. Alussa käsitellään kansainvälisen kaupan teoriaa ja historiaa. Teorian käsittelyn rajasin taloudelliseen yhdentymiseen ja maakohtaisiin teorioihin, koska ne olivat olennaisimpia työn aiheen taustoittamiseen. Historian käsittely on rajattu alkamaan toisesta maailmansodasta, koska sen jälkeen on tapahtunut oleellisin kehitys nykyistä vapaakauppaa ajatellen. Sen jälkeen käsitellään vapaakaupan nykytilaa ja yritysten kohtaamat kaupanesteet.

Aiheen käsittelyn alussa tehdään lyhyt katsaus EU:n ja Yhdysvaltojen markkinoihin ja talouspolitiikkaan. Sen jälkeen työssä paneudutaan itse aiheeseen. Alussa on lyhyt määritelmä sopimuksesta, ja sen jälkeen käsitellään sopimuksen olennaisin sisältö. Sopimuksen sisällön lähteenä on käytetty Euroopan komissiota, ja näin ollen se kattaa vain komission tekemät tekstiehdotukset sopimuksesta. Opinnäytetyön tarkoituksen mukaan sopimuksen sisältö selvitetään eurooppalaisesta näkökulmasta. Seuraavaksi työssä käsitellään kiistanalaiset asiat ja Euroopan komission vastineet niiden korjaa-

miseksi. Viimeisenä käsitellään sopimuksen etuja ja haittoja EU:n, Suomen ja PK-yritysten kannalta. Päätin laittaa lyhyen osan sopimuksen vaikutuksista Suomeen, koska pidin sitä hyödyllisenä lisänä, sillä työ on kuitenkin tehty suomeksi ja näin ollen tulee todennäköisesti hyödyttämään eniten suomalaisia.

Opinnäytetyö on muodoltaan selvitystyö, jonka toteutuksessa käytin pääasiallisesti olemassa olevaa aineistoa. Pyrin myös keräämään omaa aineistoa haastatteluin. Selvityksessä käytin aineistona olemassa olevaa kirjallisuutta ja tutkimuksia sekä ajankohdaisia artikkeleita. Käytin myös paljon Euroopan komission tuottamaa aineistoa aiheesta. Haastattelumateriaalia keräsin sähköpostikyselyllä. Alun perin tarkoituksena oli tehdä muutama asiantuntijahaastattelu käyttäen laadullista menetelmää. Sain vastauksen haastatteluun Ulkoasiainministeriön kauppapolitiikan yksikön korkeakouluharjoittelija Tero Poutalalta, joka välitti siinä kauppapolitiikan yksikön näkemyksiä aiheesta. Kun en muita vastauksia saanut, päätin olla tekemättä tutkimusta. Haastattelu osoittautui kuitenkin erittäin hyödylliseksi lähdeaineistoksi. Ohjaajani ehdotuksesta päätin toteuttaa sähköpostikyselyn yrityksille selvittääkseni yritysten näkemyksiä TTIP:stä. Siihen sain vastauksen kahdelta PK-yritykseltä, joten tästä sain idean ottaa selvitykseen mukaan PK-yritysten näkökulman aiheesta ja sopimuksen vaikutuksista niihin.

1.4 Käsitteistö

Kansainväliseen kauppaan liittyy etenkin paljon erilaisia lyhennyksiä. Suurin osa lyhenneistä liittyy organisaatioiden ja sopimusten nimiin. Alla on listattuna opinnäytetyöhön liittyvät tärkeimmät lyhenteet ja käsitteet.

- **TTIP** (Transatlantic Trade and Investment Partnership) eli Transatlanttinen kauppaja- ja investointikumppanuus (Euroopan komissio 2016c).
- **CETA** (Comprehensive Economic and Trade Agreement) eli Euroopan unionin ja Kanadan vapaakauppasopimus (Ulkoasiainministeriö 2017b).
- **NAFTA** (North American Free Trade Agreement) eli Pohjois-Amerikan vapaakauppasopimus.
- **WTO** (World Trade Organisation) eli Maailman kauppajärjestö.
- **GATT** (General Agreement on Tariffs and Trade) eli kansainvälisen kaupan edistämiseksi solmittu tulleja ja kaupankäyntiä koskeva yleissopimus.
- **GATS** (General Agreement in Trade on Services) eli palvelukauppaa koskeva WTO:n kansainvälinen sopimus.

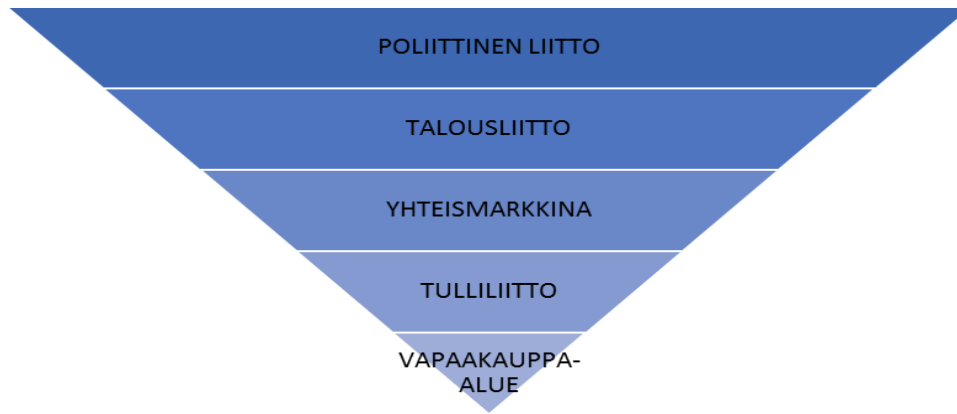
- **TRIPS** (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) eli immateriaalioikeuksia koskeva WTO:n kansainvälinen sopimus.
- **TRIMS** (Agreement on Trade-Related Investment Measures) eli investointitoimia koskeva WTO:n kansainvälinen sopimus.
- **NTB** (Non-tariff barrier) eli muu kuin tulliin liittyvä este. (Griffin & Pustay 2010, 297–299.)
- **RTA** (Regional trade agreement) eli alueellinen kauppasopimus (Bartels & Ortino 2006, 8).
- **ICC** (International Chamber of Commerce) eli Kansainvälinen kauppakamari.
- **IGO** (Intergovernmental organization) eli hallitustenväliset järjestöt.
- **NGO** (Non-governmental organization) eli valtioista riippumattomat järjestöt. (Guillermo 2012, 18–21.)
- **Tariffi** eli tullimaksu.
- **MFN-periaate** (Most favoured nation principle) takaa kaikille WTO:n jäsenmaille yhdenmukaisen kohtelun. Jos siis tullimaksua lasketaan jollekin, se on laskettava kaikille. Poikkeuksia voi tehdä kuitenkin muun muassa vapaakauppasopimuksin. (World trade organisation 2017e.)

2 Vapaakauppa

2.1 Taloudellinen yhdentyminen

2.1.1 Taloudellisen yhdentymisen tasot

Vapaakauppasopimuksia on yli 200, ja ne tuovat kansainvälisille yrityksille suuren määrän mahdollisuuksia ja haasteita. Etenkin viime vuosikymmenen aikana alueellisia kauppaliittoja on tullut lisää, koska valtiot haluavat avata markkinoita enemmän yrityksilleen ja näin laskea hintoja myös kuluttajille. Alueelliset kauppaliitot eroavat toisistaan laajuudeltaan ja integraationsa määrältä. Nämä vaikuttavat kauppaliittoalueen vienti- ja investointimahdollisuuksiin. Kauppaliittojen yhdentymisen tasoja on viisi: vapaakauppa-alue, tulliliitto, yhteismarkkina, talousliitto ja poliittinen liitto. (Griffin & Pustay 2010, 299.) Kuvio 2 havainnollistaa yhdentymisen eri tasoja.

Kuvio 2. Taloudellisen yhdentymisen viisi tasoa.

Vapaakauppa-alueella jäsenmaat poistavat kaupanesteitä keskinäisessä kaupankäynnissä. Näitä kaupanesteitä ovat tullimaksut, kiintiöt ja muut kuin tulliesteet (NTBs). Jäsenmaat saavat kuitenkin päättää omasta kauppapolitiikastaan koskien vapaakauppa-alueen ulkopuolisia maita. Tämän johdosta vapaakauppa-alueita uhkaa kaupan vääristymisen riski, jossa vapaakauppa-alueen ulkopuoliset maat kiertävät jäsenmaiden korkeita tullimaksuja viemällä tuotteet vapaakauppa-alueen sisään sen maan kautta, jossa on halvin tullimaksu. Tätä pyritään torjumaan alkuperämaasäännöksellä, jolla määritellään valmistusmaa ja tullimaksu määräytyy sen mukaan myös vapaakauppa-alueen sisällä. Esimerkki tämän kaltaisesta vapaakauppa-alueesta on NAFTA, josta kerrotaan tarkemmin luvun 2.3 lopussa. (Griffin & Pustay 2010, 299–300.)

Tulliliitossa jäsenmaiden keskinen kaupanesteiden poiston lisäksi noudatetaan yhteneväistä tullipolitiikkaa tulliliiton ulkopuoleisille maille. Tämä tarkoittaa sitä, että tulliliiton ulkopuoleinen maa maksaa viennistä saman tullimaksun mihin tahansa tulliliiton jäsenmaista. Tulliliiton ulkopuoleisten maiden yhdenmukaisen kohtelun ansiosta pystytään välttämään tullimaksujen kiertoa edullisimman maan kautta. Mercosur-sopimus on hyvä esimerkki tämän kaltaisesta tulliliitosta. Sen jäseniä ovat Argentiina, Brasilia, Paraguay ja Uruguay, jotka solmivat sopimuksen edistääkseen keskinäistä kaupankäyntiä. (Griffin & Pustay 2010, 300.)

Yhteismarkkinassa on kaikki samat asiat kuin tulliliitossa ja lisäksi tuotannon tekijöillä, kuten työvoimalla, pääomalla ja teknologialla, on vapaa liikkuvuus sen jäsenmaiden kesken. Tämä sallii yritysten tuotannon sijoittamisen sinne, missä toiminta on edullisinta. Tämän johdosta yhteismarkkinoilla yleisen tuottavuuden odotetaan olevan parempi. Yritykset voivat myös vapaasti investoida valtion rajojen yli ja hyödyntää teknologiaan-

sa missä vain yhteismarkkinoiden sisällä. Yhteismarkkinat sallivat myös työvoiman vapaan liikkuvuuden. Euroopan talousalue (ETA) on yhteismarkkina, jonka tarkoituksena on edistää työvoiman, pääoman ja teknologian vapaata liikkuvuutta. ETA-sopimuksen jäseniä ovat EU:n jäsenmaiden lisäksi Norja, Islanti ja Liechtenstein. (Griffin & Pustay 2010, 300; Tulli 2016.)

Talousliitto pitää sisällään kaiken saman kuin yhteismarkkina ja sen lisäksi jäsenmailla on yhteneväinen talouspolitiikka. Jäsen maiden tulee sovittaa raha- ja finanssipolitiikka, verotus sekä sosiaalisen hyvinvoinnin ohjelma, jotta saadaan aikaan täydellinen talousliitto. EU:n jäsenmaat, joilla on käytössä euro valuuttanaan, ovat hyvin lähellä talousliittoa. Poliittisessa liitossa on talousliiton lisäksi täydellinen poliittinen liitto kahden tai useamman valtion välillä, mikä tekee niistä käytännössä yhden valtion. Esimerkkinä poliittisesta liitosta voidaan pitää sitä, kun Yhdysvallat yhdistyivät yhdeksi valtioksi 13 erillisestä siirtomaasta. (Griffin & Pustay 2010, 300.)

2.1.2 Kansainvälisen kaupan teoria

Merkantilismi on 1500-luvulla kehitetty kauppateoria, jonka mukaan valtion varallisuus mitataan sen kulta- ja hopeavarantojen perusteella. Valtion tavoitteena on siis kasvattaa varantojaan edistämällä vientiä ja vähentämällä tuontia. Tämän tarkoituksena on, että kun vienti on suurempaa kuin tuonti, kerryttävät viennistä saatu erotus valtion varantoja. Merkantilismi oli suosittu kauppapolitiikka etenkin tuotteiden valmistajien keskuudessa, koska se tuki vientiä ja usein vientiyritykset saivat myös valtion tukia. Se myös paransi tuottajien asemaa maan sisäisillä markkinoilla korkeiden tullimaksujen takia, joiden tarkoitus oli vähentää tuontia. (Griffin & Pustay 2010, 176.)

Merkantilismi on ollut erityisen haitallinen kauppapolitiikka maan yhteiskunnalle, koska usein merkantilismin kustannukset siirtyvät etenkin kuluttajille. Esimerkiksi rajoitetun tuonnin takia markkinoilla ei ole paljon kilpailua, mikä nostaa hintatasoa. Joissain tapauksissa, kun vientiyrityksille maksetaan valtioneukia, joutuvat veronmaksajat maksajiksi korkeampien verojen kautta. Merkantilismi hyödyttää kuitenkin joitain yhteiskunnan jäseniä ja yrityksiä, mikä tekee siitä edelleen houkuttelevan kauppapolitiikan joillekin. Nykyään merkantilismin kannattajia kutsutaan usein protektionisteiksi. (Griffin & Pustay 2010, 176–177.)

Adam Smithin *The Wealth of Nations* -teoksen (1776) julkaiseminen uudisti kauppapolitiikan teoriaa. Adam Smithin mukaan Merkantilismin suurin ongelma on se, että siinä sekoitetaan varantojen kasvattaminen hyvinvoinnin kasvattamiseen. Smith myös hylkäsi merkantilismin periaatteen tiukasta sääntelystä ja uskoi enemmän avointen markkinoiden kilpailun olevan paras tapa kasvun edistämiseen. Hänen mukaansa merkantilismi heikentää valtion taloutta, koska se rajoittaa yksilöiden oikeutta harjoittaa vapaata kaupankäyntiä ja hyötyä vapaaehtoisesta vaihdosta. (Griffin & Pustay 2010, 177; Gomes 2003, 30.)

Smithin teorian perustui vapaakaupan edistämiseen maksimoimalla yksilöiden käyttäytymistä vapailta ja kilpailulle avoimilla markkinoilla. Teorian tavoite oli kaksitahoinen. Ensinnäkin teorian tarkoitus oli selittää ja tulkita kehittyvän kapitalismin toimintaa. Toiseksi tarkoituksena oli neuvoa ja ohjata käytäntöjä poliittisen talouden periaatteiden mukaan. Teorian keskeisessä asemassa oli taloudellisen kasvun saavuttaminen. (Gomes 2003, 30.) Hän uskoi, että vapaakaupan avulla valtiot pystyvät laajentamaan saatavilla olevien tuotteiden ja palvelujen määrää erikoistumalla tuottamaan joitakin tuotteita ja palveluita sekä käymällä kauppaa toisilla. Smith kehitti absoluuttisen edun teorian selvittämään, mitä tuotteita valtion kannattaa tuottaa itse ja mitä kannattaa tuoda toisista maista. Teorian mukaan valtion kannattaa valmistaa ja viedä niitä tuotteita ja palveluita, joiden tuotannossa se on tehokkaampi kuin muut maat ja tuoda niitä tuotteita ja palveluita, joiden tuotannossa muut maat ovat tehokkaampia. (Griffin & Pustay 2010, 177.)

Absoluuttisen edun teoriassa ongelmana on, jos jollain maalla on absoluuttinen etu kaikkien tuotteiden tuotannossa, ei kauppaa käytäisi ollenkaan muiden maiden kanssa. David Ricardo keksi ratkaisun tähän ongelmaan kehittämällä suhteellisen edun teorian. Pääperiaate on sama kuin absoluuttisen edun teoriassa, mutta suhteellisen teorian mukaan valtion kannattaa valmistaa ja viedä niitä tuotteita ja palveluita, joiden tuotannossa se on suhteellisesti tehokkaampi kuin muut maat, ja tuoda niitä tuotteita ja palveluita, joiden tuotannossa muut maat ovat suhteellisesti tehokkaampia. Tämä tarkoittaa sitä, että vaikka jollain maalla on absoluuttinen etu sen tuotteisen valmistuksessa, sen kannattaa erikoistua vain niiden tuotantoon, joissa sillä on suhteellisesti suurin etu ja hankkia muut muista maista. Suhteellisen edun teoria huomioi vaihtoehtoiskustannukset määriteltäessä, mitä tuotteita ja palveluita valtion kannattaa tuottaa. (Griffin & Pustay 2010, 178.) Teorian tarkoituksena on tuoda esille, että jopa maailman tehottomin ja kallein maa pystyy hyötymään kansainvälisestä kaupasta juuri suhteellisen edun kautta. Teorian tärkein argumentti on, että kaikilla mailla on määritelmän mukaan suhteelli-

nen etu jossain. (Gomes 2003, 39.) Esimerkkinä suhteellisesta edusta Griffin ja Pustay esittävät seuraavaa:

Ajattele aivokirurgia, joka on parempi sekä aivokirurgiassa että ruohonleikkuussa kuin hänen naapurinsa poika. Jos kirurgi on suhteellisesti parempi kirurgiassa, hän tulee käyttämään suurimman osan ajastaan leikkauspöydän ääressä ja maksaa naapurin pojalle ruohonleikkaamisesta. Kirurgi toimii näin, koska ruohonleikkuun vaihtoehtokustannus on liian suuri: ruohonleikkuuseen käytetty aika on aikaa pois kirurgiasta¹. (Griffin & Pustay 2010, 178.)

2.2 Vapaakaupan historia

Maailmankauppa on vapautunut paljon toisen maailmansodan lopun jälkeen. Sen kehitys on johtanut maailmantalouden kasvuun ja tehokkuuteen. (Aggarwal 2016, 2.) Tänä aikana tavara kauppa on kasvanut keskimäärin kuusi prosenttia vuodessa. Maailmankauppa oli kokonaisuudessaan 22 kertaistunut vuodesta 1950 vuoteen 2000 mennessä. (World trade organisation 2017a.)

Yhdysvallat nousivat toisesta maailmansodasta maailman johtavaksi talousvaltioksi. Se kattoi noin kaksi kolmasosaa maailman tuotannosta ja kolmasosan maailmankaupasta. Sodan jälkeen Yhdysvallat alkoivat tukea avoimempaa kaupankäyntiä, joka käynnisti suuntauksen kohti vastavuoroista ja monenkeskistä vapaakauppaa. Yhdysvalloissa kaupan vapauttaminen lähti käyntiin vuonna 1934 Reciprocal trade agreements act -sopimuksella, jonka tarkoituksena oli uudistaa tullitariffeja ja mahdollistaa monenkeskiset MFN-periaatteen sopimukset. Se käynnisti sopimusneuvottelut monien maiden kanssa ja aloitti suuntauksen tullitariffien alentamisessa. (Gomes 2003, 292–293.) Myös muualla maailmalla vapaakauppa yleistyi ja se loi tarpeen maailmanlaajuiselle kauppaorganisaatiolle ohjaamaan kansainvälisen kaupan vapauttamista asteittain (Guillermo 2008, 39).

Vuonna 1947 solmittiin GATT-sopimus eli tullitariffeja ja kauppaa koskeva yleissopimus (Mendonça 2016). GATT:n yhteydessä luotiin foorumi avoimelle keskustelulle ja mahdollistettiin monenvälinen toimintatapa kaupankysymyksissä. Samalla perustettiin pohja kansainväliselle kauppasääntöjen järjestelmälle. Järjestelmä luotiin useiden neuvottelu kierrosten kautta, joita pidettiin GATT:n alla. (World trade organisation 2017a.) GATT

¹ Consider a brain surgeon who is better at both brain surgery and lawn mowing than her neighbor's teenaged son is. If the surgeon is comparatively better at surgery than at lawn mowing, she will spend most of her time at the operating table and pay the teenager to mow her lawn. The brain surgeon behaves this way because the opportunity cost of mowing the law is too high: Time spent mowing is time unavailable for surgery.

neuvottelukierroksilla noudatettiin MFN-periaatetta. Ensimmäinen kierros keskittyi enimmäkseen tullitariffien alentamiseen ja oli hyvin onnistunut. Neuvotteluiden tuloksena tullimaksut alenivat joidenkin arvioiden mukaan jopa 20 prosenttia. Ensimmäisen neuvottelukierroksen menestys lisäsi myös GATT:n uskottavuutta ja sen ansiosta se sai paljon lisää jäseniä. (Gomes 2003, 298.) Myöhemmillä neuvottelukierroksilla käsiteltiin myös polkumyyntiä ja tullittomuutta (World trade organisation 2017a). Sopimuksen tärkein tavoite oli luoda kaikille yhdenvertaiset toimintaedellytykset vähentämällä kaupan esteitä ja alentamalla tullitariffeja sekä poistamalla syrjivät menettelyt kansainvälisessä kaupassa (Mendonça 2016). GATT:n aikana tullitariffit laskivat noin 40 prosentista neljään prosenttiin (Gomes 2003, 299).

Vuonna 1986 käynnistyi viimeinen neuvottelu kierros GATT:n alla eli Uruguayn kierros (Mendonça 2016). Mukana neuvotteluissa oli lopulta 123 maata. Se oli suurin kauppaneuvottelu, mitä maailma on kokenut, ja suurin uudistus maailmankauppaan sitten GATT-sopimuksen synnyn. (World trade organisation 2017b.) Kierroksella käsiteltiin kaikkia siihen asti esillä olleita kaupan käytäntöjen ongelmia. Neuvottelut kattoivat kaikki GATT-sopimuksen osa-alueet ja paljon uusia kaupan aloja kuten palvelut sekä henkinen omaisuus. Kierroksen oli alun perin tarkoitus kestää neljä vuotta. Neuvotteluissa ilmeni kuitenkin useita erimielisyyksiä etenkin Euroopan Unionin ja Yhdysvaltojen välillä. (Mendonça 2016.) Erimielisyyksien johdosta neuvottelut venyivät ja olivat moneen otteeseen jopa kokonaan epäonnistua (World trade organisation 2017b).

Marraskuussa 1992 Euroopan Unioni ja Yhdysvallat löysivät kuitenkin yhteisymmärryksen, joka oli keskeisessä asemassa neuvotteluiden onnistumisessa, ja heinäkuussa 1993 neuvotteluiden suurimmat osalliset (USA, EU, Kanada ja Japani) ilmoittivat neuvotteluiden huomattavasta edistymisestä. Vuoden 1993 kaikkiin käsiteltäviin aiheisiin löydettiin ratkaisut ja huhtikuussa 1994 neuvotteluihin osallistuneet maat hyväksyivät sopimuksen. Neuvotteluiden venymisellä oli myös etunsa, kuten joidenkin osa-alueiden neuvottelut liittyen palveluihin ja henkiseen omaisuuteen ennen vuotta 1990, eivät olisi olleet mahdollisia. Neuvotteluiden venyminen mahdollisti myös itse WTO:n synnyn. (World trade organisation 2017b.)

Uruguayn kierros johti siis lopulta vuonna 1995 Maailman kauppajärjestön (WTO) perustamiseen. WTO:hon sisällytettiin aiemmat kauppasopimukset, kuten GATT-sopimus, maataloussopimus, tekstiili- ja vaatetusopimus sekä muita yleissopimuksia. (Mendonça 2016.) Neuvottelut eivät kuitenkaan päättyneet siihen, vaan osa jatkui vielä

Uruguayn kierroksen päättymisen jälkeen. Esimerkiksi helmikuussa 1997 69 valtiota pääsi sopuun telekommunikaatiopalveluiden vapauttamisesta huomattavasti laajemmin kuin Uruguayn kierroksella oli sovittu ja samana vuonna 40 valtion kesken sovittiin tullittomuudesta teknologia tuotteiden kaupassa. Myös 70 jäsenmaan kesken sovittiin rahoitussopimuksesta, joka kattoi noin 95 prosenttia kaupankäynnistä pankki-, vakuutus- ja rahoitustoiminnassa. (World trade organisation 2017a.)

Vuonna 2001 WTO:n neljännessä ministerikokouksessa käynnistyivät laajat kauppaneuvottelut koskien maatalous- ja teollisuustuotteita sekä palveluita (World trade organisation 2017a). Dohan kierroksen tai Dohan kehitysohjelman tarkoituksena on parantaa kehitysmaiden kykyä hyötyä kansainvälisestä kaupasta ja auttaa niitä torjumaan köyhyyttä. Aiempien kierrosten tapaan myös Dohan kierroksella oli tarkoitus vapauttaa kauppaa entisestään. Erimielisyyksien takia neuvottelut ovat olleet jumiutuneena johtuen näkemuseroista nousevien talousmaiden ja teollisuusmaiden välillä. Suurten erimielisyyksien johdosta WTO:n jäsenmaat veivät Dohan neuvotteluja eteenpäin keskittymällä aluksi vähemmän kiistanalaisiin osa-alueisiin. Joulukuussa vuonna 2013 päättiinkin sopuun kaupan helpottamista koskevasta sopimuksesta ja kaksi vuotta myöhemmin sovittiin maatalousviennin kaupan tukien rajoittamista koskevista säännöistä, jotka ovat kehitysmaiden kannalta erityisen tärkeitä. Vaikka saavutetut edistysaskeleet eivät ole niin kauaskantoisia kuin alun perin suunnitellut, niiden toivotaan helpottavan WTO:ssa käytävien neuvotteluiden henkiin herättämistä. (Mendonça 2016.)

2.3 Kansainvälisen kaupan vapauttaminen

Vapaakauppaa pidetään yleisesti ottaen valtioiden välisen taloudellisen hyvinvoinnin edistäjänä (Irwin 2008). Vapaakaupan tavoitteena on poistaa kaupanesteitä valtioiden välillä. Näitä kaupanesteitä ovat tullitariffit, kiintiöt ja muut hallitusten asettamat esteet. (Griffin & Pustay 2010, 299.) Tämä edesauttaa maita erikoistumaan tuotteisiin, jotka se pystyy tuottamaan edullisemmin ja tehokkaammin. Erikoistuminen auttaa valtioita hyödyntämään resurssejaan ja saamaan niistä parhaan tuoton. (Irwin 2008.)

Tutkimukset ovat osoittaneet, että vapaakauppa-alueiden synnyttyä kaupankäynti vapaakauppa-alueen sisällä on lisääntynyt. Tätä on mitattu alueen keskinäisen kaupankäynnin osuudella alueen koko kaupankäynnistä. Esimerkiksi NAFTA-alueella kaupankäynti kasvoi 1980-luvun alle 35 prosentin osuudesta melkein 50 prosenttiin vuonna 1999, ja samalla aikavälillä Afrikassa ECOWAS- sekä SADC-alueilla kaupankäynti

kasvoi 2,5 prosentista 11 prosenttiin. Yleisesti ottaen vapaakauppa-alueiden sisäisen kaupankäynnin kasvu ei ole kuitenkaan poistanut kaupankäyntiä muiden alueiden kanssa. Melkein kaikilla vapaakauppa-alueilla, joilla alueen sisäinen kaupankäynti suhteessa kokonaiskaupankäyntiin on kasvanut, on myös alueen ulkopuoleinen kaupankäynti kasvanut suhteessa BKT:hen. Onnistunut kaupankäynnin kasvattaminen vapaakauppa-alueen sisällä usein heijastuu alueen ulkopuolisen kaupankäynnin lisääntymiseen suhteessa BKT:hen ja maailman kaupan kasvuun. (Bartels & Ortino 2006, 12–13.)

Esimerkkinä kaupan vapauttamisesta Kanadassa tuotettiin laadultaan heikompaa ja kalliimpaa viiniä. Kun viinin kauppa vapautettiin vuonna 1989 Yhdysvaltojen kanssa, levisi markkinoille halvempaa ja perempilaatuista viiniä Kaliforniasta. Kanadalaiset viinin tuottajat siirtyivät tämän seurauksena erikoisviineihin. Tässä tapauksessa siis vain Kanadan valtio hävisi tullimaksuissa, mutta kuluttajat voittivat halvemmilla hinnoilla. Toisaalta tämä kaupan vapauttaminen Kanadan ja Yhdysvaltojen välillä laittoi muut ulkomaiset viinin tuottajat eriarvoiseen asemaan, koska esimerkiksi ranskalaisesta viinistä tuli edelleen maksaa tullimaksut. Tämä herättää kysymyksen, onko hintojen halpeneminen Yhdysvaltalaisissa viineissä niin suuri etu, että se korvaa muiden maiden mahdollisesti suppenevan valikoiman. (Bartels & Ortino 2006, 11–12.)

Vaikka käytännössä melkein kaikki ekonomit pitävät vapaakauppaa hyvänä kehityksen suuntana, ollaan siihen siirtymisen tavoista eri mieltä. Kansainvälisen kaupan vapauttamiseen voidaan käyttää kolmea eri lähestymistapaa: monenkeskiset sopimukset, alueelliset sopimukset ja kahdenväliset sopimukset. Kahdenvälisten sopimusten etuna on, että niiden vaikutukset näkyvät heti, koska sopimusneuvotteluissa kaikki voidaan päättää saman tien eikä tarvitse käyttää aikaa muiden maiden suostutteluun. Monissa maissa kahdenväliset sopimukset ovat tehokkain tapa edistää vapaakauppaa. (Irwin 2008.)

Monenkeskisillä ja alueellisilla sopimuksilla on kuitenkin kaksi etua kahdenvälisiin sopimuksiin nähden. Ensinnäkin taloudellinen hyöty on moninertainen, kun sopimuksessa on mukana useampia maita tai alueita. Markkinoiden laajentaminen lisää kilpailua ja erikoistumista maiden välillä, mikä lisää tehokkuutta ja kuluttajien ostovoimaa markkinoilla. Toiseksi monenkeskiset kaupanesteiden vähentämiset voivat vähentää vapaakaupan poliittista vastustusta. Etenkin siinä tapauksessa, jos vapaakauppa sopimus tuo uusia mahdollisuuksia viennille. Vapaakauppasopimukset ovatkin hyvä stra-

tegia vapaakaupan edistämiseksi, etenkin maihin, joissa sitä ei muuten kannateta. Tehokkaimpia kaupan vapauttamisessa ovat monenkeskiset kauppasopimukset, koska se antaa monille osallisille laajimman mahdollisuuden hyötyä vapaakaupasta. Monenkeskiset sopimukset ovat kuitenkin raskaita ja hitaita neuvotella. (Irwin 2008.)

Globalisaatio on vauhdittanut vapaakauppasopimusten neuvotteluita ympäri maailmaa. Myös EU:ssa on useita sopimusneuvotteluita käynnissä. Sopimukset Kanadan ja Singaporen kanssa ovat juuri saatu päätökseen ja käynnissä ovat sopimusneuvottelut Yhdysvaltojen lisäksi muun muassa Vietnamin sekä Japanin kanssa. Uusien sopimusten lisäksi myös vanhoja päivitetään jatkuvasti vastaamaan nykyajan kaupankäynnin tarpeita. (K3 Viestintä 2015.) Hyviä esimerkkejä muista vapaakauppasopimuksista ovat CETA, NAFTA ja EU:n sekä Japanin välinen sopimus. CETA on hyvä esimerkki, koska se on hyvin samanlainen sopimus kuin TTIP, ja siinä on saatu jo neuvottelut päätökseen. NAFTA on taas ollut voimassa jo jonkin aikaa, joten sen kautta on hyvä tarkastella pidemmällä aikavälillä sopimuksen vaikutuksia. EU:n ja Japanin välinen sopimus on hyvä esimerkki muista vaihtoehtoisista vapaakaupan kumppaneista, mitä EU:lla on.

CETA on EU:n ja Kanadan välinen vapaakauppasopimus, jonka neuvottelut alkoivat vuonna 2009 ja joka allekirjoitettiin 30.10.2016. Se astui voimaan suurimmilta osin keväällä 2017 aikana Euroopan parlamentin hyväksynnän jälkeen. (Ulkoasiainministeriö 2017b.) CETA on määritykseltään sekasopimus, joka tarkoittaa sitä, että sen hyväksyminen vaatii EU:n lisäksi myös kansallisten parlamenttien hyväksynnän. CETA tuo mukanaan monia helpotuksia eurooppalaisille yrityksille poistamalla tullimaksuja, lisäämällä sääntely-yhteistyötä ja avaamalla Kanadan julkiset hankinnat kilpailulle. (Harju 2014). Tullimaksut poistetaan muun muassa teollisuuden tuotteista ja elintarvikkeista. Tämä antaa mahdollisuuden yrityksille kasvuun ja säästöihin. Myös EU poistaa tullimaksuja Kanadasta EU:hun tuotavilta tuotteilta lukuun ottamatta tiettyjä herkkiä tuoteryhmiä, kuten siipikarjan liha ja munat, sekä sallii kiintiöiden puitteissa esimerkiksi naudanlihan, sianlihan ja sokerimaissin. Sääntely-yhteistyö poistaa monien tuotteiden kohdalla kahdenkertaiset testaukset, koska jatkossa Kanada ja EU on sopinut hyväksyvänsä toistensa antamat vaatimustenmukaisuustodistukset. EU:ssa ei kuitenkaan jousteta terveyden, turvallisuuden ja ympäristönsuojelun tasosta. (Ulkoasiainministeriö 2017b.)

CETA-sopimukseen sisältyi myös sijoittajansuoja, jonka tarkoituksena on luoda yrityksille vakaa toimintaympäristö ja parantaa oikeudellista asemaa Kanadassa. Kanada

myös sitoutuu olemaan syrjimättä eurooppalaisia sijoittajia. Suomalaisen yrityksen kannalta Kanada on hyvä kauppakumppani pohjoisen sijainnin ja samanlaisen arvopohjan vuoksi. CETA voi tuoda suomalaiselle viennille paljon mahdollisuuksia ja edistystä. (Ulkoasiainministeriö 2017b.) CETA-sopimus on sisällöltään hyvin saman kaltainen kuin TTIP-sopimus ja se onkin toiminut pohjana myöhemmin aloitetuille TTIP:n neuvotteluille. Silti TTIP on kohdannut enemmän vastustusta, esimerkiksi Ranskan ja Saksan ministereiltä, kuin CETA. Yksi syy tähän voi olla se, että Yhdysvallat eivät ole olleet niin joustava neuvottelukumppani kuin Kanada. (Raivio & Karttunen 2016.)

NAFTA-sopimus on vapaakauppasopimus Kanadan, Yhdysvaltojen ja Meksikon välillä ja se tuli voimaan vuonna 1994. Sopimus on muodoltaan WTO:hon noteerattu alueellinen vapaakauppasopimus. (Bartels & Ortino 2006, 14.) Sopimuksen tarkoituksena oli poistaa kaikki tullitariffit tavarakaupasta ja vähentää esteitä palveluiden kaupassa sekä investoinneissa. Vähän NAFTA:n muodostamisen jälkeen EU neuvotteli myös kauppasopimuksen Meksikon kanssa, jotta eurooppalaiset tuotteet eivät joutuisi kilpailunkannalta epäedulliseen asemaan. Tätä kutsutaan englanniksi ”competitive liberalisation”, joka tarkoittaa tilannetta, jossa maita haastetaan vähentämään kaupanesteitä, jotta ne pysyvät mukana kansainvälisessä kilpailussa. (Irwin 2008.)

NAFTA:sta on tehty paljon erilaisia tutkimuksia etenkin sen alkuvuosina. Tutkijat ovat yleisesti ottaen samaa mieltä siitä, että NAFTA on edistänyt kaupankäynnin kasvua ja siitä ovat hyötyneet kaikki kolme maata, joista eniten Meksiko. Joidenkin tutkimusten mukaan NAFTA:lla ei kuitenkaan olisi ollut niin suurta merkitystä kaupankäynnin kasvussa. Niiden mukaan jäsenmaiden välillä kauppaa oli vapautettu jo niin paljon ennen sopimuksen syntyä, että kasvu olisi tapahtunut joka tapauksessa. Vuonna 2005 tehdyssä tutkimuksessa kuitenkin kyseenalaistettiin tämä väite. Siinä todettiin, että NAFTA:n suurimmat vaikutukset näkyivät vasta vuosia sopimuksen synnyn jälkeen ja aikaisempien tutkimusten ongelmana oli, että ne keskittyivät vain 90-luvun puoliväliin. (Bartels & Ortino 2006, 14–15.)

Sopimusneuvottelut EU:n ja Japanin välillä alkoivat vuonna 2013 eli lähes samoihin aikoihin kuin TTIP:n neuvottelut. Japani on EU:lle toiseksi tärkein markkina-alue Aasiassa heti Kiinan jälkeen. (K3 Viestintä 2015.) Myös Japanin kanssa neuvoteltavan sopimuksen on tarkoitus olla hyvin kattava. Sopimuksen on tarkoitus kattaa tavaroiden, palveluiden ja julkisten hankintojen markkinoillepääsyn, investointisuoja, kaupanesteiden purkamisen sekä muita määräyksiä kaupankäynnin säännöistä. Neuvotteluissa

keskitytään erityisesti tullien ulkopuolisten kaupanesteiden purkuun ja muihin syrjivien käytäntöjen poistamiseen. Sopimuksen toteutuessa se voisi lisätä EU:sta vientiä Japaniin jopa 30 prosenttia ja tukea molemminpuolista talouskasvua. (Ulkoasiainministeriö 2015b.) Suomen kokonaisviennistä Japanin osuus on ollut suhteellisen pieni, vaikka potentiaalia on suurempaankin vientiin. Japani on ostovoimainen markkina, jossa arvostetaan korkeaa laatua, joten siellä voisi olla paljon mahdollisuuksia suomalaiselle osaamiselle. (K3 Viestintä 2015.)

2.4 Vapaakaupan sääntely ja sopimukset

2.4.1 Vapaakaupan sääntelyorganisaatiot

WTO on maailmanlaajuinen kauppajärjestö, jonka alla neuvotellaan monenkeskisiä kansainvälisiä kauppasopimuksia (Suomen pysyvä edustusto, Geneve 2016). Jäsenmaiden on tarkoitus avata markkinoita keskenään edistääkseen vapaakauppaa noudattaen WTO:n sääntöjä (Griffin & Pustay 2010, 297). WTO:ta johtaa sen 162 jäsenmaata ja kaikki WTO-sopimukset solmitaan jäsenmaiden kesken neuvottelukierroksilla (Ulkoasiainministeriö 2015a). Päätökset tehdään joko ministerikokouksissa, jotka kokoontuvat joka toinen vuosi, tai edustajista koostuvissa yleisneuvostoissa, jotka pidetään säännöllisesti Genevessä (World trade organisation 2017c). Sopimusten voimaan saattamiseksi tarvitaan kansallisten parlamenttien hyväksyntä (Suomen pysyvä edustusto, Geneve 2016). WTO:lla on kolme päätavoitetta toiminnalleen:

- kannustaa valtioita johdonmukaiseen ja syrjimättömään kauppapolitiikkaan, jolla edistetään kaupan virtauksia
- poistaa kaupan esteitä monenkeskisillä kauppaneuvotteluilla
- vakiinnuttaa puolueettomia menetelmiä riidanratkaisuun jäsenmaiden kesken (Griffin & Pustay 2010, 297).

WTO-sopimukset kattavat kaiken tuotteista, palveluista ja henkisestä omaisuudesta (World trade organisation 2017c). WTO:n alla toimivat GATT-sopimuksen lisäksi GATS, TRIPS ja TRIMS (Griffin & Pustay 2010, 297–298). Sopimukset luovat sitovia kansainvälisen kaupan sääntöjä ja valvonnan niiden toteutumiseksi. Sopimuksissa selvitetään osapuolten oikeudet ja velvollisuudet, menettelyt riitatilanteiden ratkaisemiseen sekä mahdolliset poikkeukset ja helpotukset jäsenmaille niistä sovittaessa.

WTO:n tavoite on estää syrjintää kaupankäynnissä ja edistää vapaakauppaa purkamalla kaupanesteitä. (Suomen pysyvä edustusto, Geneve 2016.)

WTO:n alla toimivat kansainvälisten monenkeskisten kauppasopimusten lisäksi alueelliset kauppasopimukset (OECD 2016). Alueellisista sopimusten erona monenkeskisiin kauppasopimuksiin on, että ne neuvotellaan paikallisesti esimerkiksi Europan Unionissa. Alueellisia kauppaliittoumia syntyy usein maantieteellisesti yhteneville alueille. Alueellisten sopimusten lisäksi kauppasopimuksia solmitaan kahdenvälisesti esimerkiksi valtioiden välille. (Nilsson 2008.)

WTO noteeraa alueelliset kauppasopimukset ja vuoteen 2016 mennessä se oli noteerannut kaikkiaan 460 RTA-sopimusta, joista 267 oli voimassa (World trade organisation 2017d). Alueelliset kauppasopimukset elävät jatkuvasti kehityksen mukana ja niiden määrä vaihtelee (Bartels & Ortino 2006, 7). Suurin osa alueellisista kauppasopimuksista koski vapaakauppaa. Alueellisista kauppasopimuksista 90 prosenttia oli vapaakauppasopimuksia ja 10 prosenttia tulliliittoja. (World trade organisation 2017d.) Vapaakauppasopimusten määrää selitetään sillä, että niitä on helpompi neuvotella. Niissä ei tarvitse sopia esimerkiksi tulleista, mutta alkuperämaasääntö on yleensä määritettävä. (Bartels & Ortino 2006, 8.) Etenkin 2000-luvulla kansainvälisten sopimusneuvottelujen jumiutumisen on siirtänyt kauppaneuvottelujen painospistettä alueellisiin ja kahdenvälisiin sopimusneuvotteluihin (Attac 2013). Ekonomit tavanomaisesti ajattelevat, että vapaakauppasopimukset johtavat ajan myötä tulliliittoon noudattaen Euroopan mallia. Tilastot ovat kuitenkin osoittaneet, että näin ei aina käy esimerkiksi NAFTA:n tapauksessa (Bartels & Ortino 2006, 8.)

Kansainvälinen kauppakamari (ICC) tarkoituksena on kansainvälisen kaupankäynnin edistäminen ja helpottaminen (ICC Finland 2017a). Sen toiminta kattaa kaikki toimialat tuotannosta jakeluun, kauppaan ja palveluihin. ICC on globaali yhteistyöjärjestö, jolla on järjestön jäsenenä yli 7000 yritystä ja liike-elämän järjestöä yli 140 eri maasta. ICC tarjoaa yrityksille maailmanlaajuisen yhteistyö- ja vaikuttamisverkoston sekä työkaluja kansainvälisen kaupankäynnin haasteisiin. Vastuullista liiketoimintaa ICC tukee yritysvastuuseen liittyvien suositusten avulla ja tarjoamalla yrityksille asiantuntija-apua. (ICC Finland 2017b.) ICC Arbitration välimiesmenettely auttaa liikeriitojen ratkaisemisessa ja ICC Commercial Crime Services auttaa ulkomaankaupan riskien ehkäisemisessä ja hallinnassa (ICC Finland 2017a). ICC:n tavoitteena on palvella globaalia taloutta ja

kaupankäyntiä edistämällä avoimia markkinoita niin kaupankäynnissä kuin investoinneissa (Guillermo 2008, 35).

Viennin ja tuonnin kannalta merkittävintä on ICC:n rooli kaupallisten, laillisten ja rahoituksellisten standardien kehittäjänä (Guillermo 2008, 35). Incoterms 2010 -toimituslausekkeet ovat tavarantoimitusten toimenpidevelvoitteiden määrittämisen helpottamiseksi ja yksinkertaistamiseksi, koska toimituslausekkeet ovat maailmanlaajuisesti yksiselitteisiä (ICC Finland 2017c). UCP-remburssisäännöt ja URDG - demand takaus -säännöt ovat kaupan rahoituksen suojaamiseksi. ICC on kehittänyt myös sopimusmalleja kuten ICC International Model Sale Contract, ICC Agency Model Contract ja ICC Distributorship Contract. Sopimusmallit ovat yritysten käytettävissä kansainvälisessä kaupassa suoraan sellaisenaan tai niitä voidaan soveltaa tarpeiden mukaan. (ICC Finland 2017a.)

Kansainväliseen kauppaan liittyy myös monia muita organisaatioita. Ne ovat usein jaettu kahteen ryhmään: hallitustenvälisiin organisaatioihin (IGOs), jotka ovat valtioiden ja hallitusten luomia, ja riippumattomiin kansalaisjärjestöihin (NGOs), jotka voivat olla liittoja tai yhdistyksiä. Esimerkkeinä IGO organisaatioista: Maailman tullijärjestö, Kansainvälisen kaupan keskus ja Yksityisoikeuden yhdenmukaistamiseksi toimiva kansainvälinen instituutti. NGO:t voivat edustaa muun muassa yritystä, ammattia tai kuluttajaa. Esimerkkejä NGO liitoista: Kansainvälisen lentokuljetusliitto, Kansainvälinen merenkulkujärjestö ja Kansainvälinen maantiekuljetusliitto (Guillermo 2008, 37–39.)

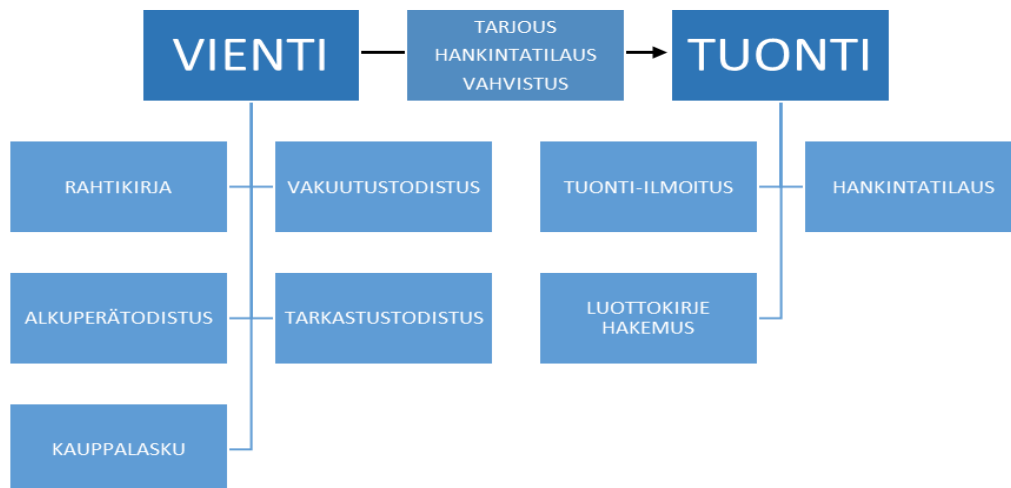
2.4.2 Sopimukset viennissä ja tuonnissa

Kansainväliseen kaupankäyntiin liittyy suuri määrä erilaisia standardisoituja sopimuksia ja dokumentteja. Etenkin viennissä dokumenttien laatiminen oikein on yhtä tärkeää kuin tuotteiden laadusta huolehtiminen. Tavallisimpia kansainväliseen kaupankäyntiin liittyviä dokumentteja ovat:

- pro forma -lasku
- hankintatilaus
- kauppalasku
- luottokirje
- rahtikirja
- alkuperätodistus
- tarkastustodistus

- konsulinlasku
- lähetysluettelo
- vakuutustodistus.

Kuvio 3 esittää yleisimmät viennissä ja tuonnissa tarvittavat vakiodokumentit. Kuten kuviosta näkee, vientiin sisältyy huomattavasti enemmän vaadittavia sopimuksia ja muita dokumentteja kuin tuontiin. (Guillermo 2012, 23; Guillermo 2008, 17–23.)

Kuvio 3. Vienti- ja tuontitapahtumassa tarvittavat yleisimmät dokumentit (Guillermo 2012, 23).

Sopimukset suojaavat kaupan osapuolia erilaisilta riskeiltä liittyen kaupankäyntiin ja tavarantoimitukseen. Ongelmana kuitenkin paperisessa dokumentoinnissa on niiden väärentämisen helppous, väärinkäytökset ja vahingolliset virheet, jotka voivat seurata jopa maksamattomuuteen. Tarkka varmennus on myös hyvä keino suojautua näiltä riskeiltä. Sopimuksilla ja muilla dokumenteilla voidaan muun muassa suojautua tavarankuljettamiseen liittyviltä riskeiltä, tuotteen laatuun kohdistuvilta riskeiltä, yllättäviltä tapahtumilta eli force majeure sekä maksuun, kurssien vaihteluun ja investointiin liittyviltä riskeiltä. (Guillermo 2008, 17–23.)

2.5 Kaupanesteet

Kaupanesteet ovat merkittävä haitta ja kustannus kansainvälisesti toimiville yrityksille. Kustannustaakka on etenkin rasittava PK-yrityksille, koska niiden lähetysvolyymit ovat pienemmät ja niillä ei välttämättä ole resursseja laittaa kansainvälistymisen erikoistumiseen. Eniten kaupanesteitä on tutkimusten mukaan kohdannut suuryritykset, mikä on

hyvin johdonmukaista yritysten kaupankäynnin määrän kanssa. Kaupanesteitä pyritään tehokkaasti poistamaan Euroopan ulkopuoleisilta markkinoilta Euroopan komission ja EU:n jäsenmaiden toimesta neuvottelemalla uusi kauppasopimuksia. (Elinkeinoelämän keskusliitto 2016, 10.)

EK:n, Keskuskauppakamarin, Suomen Yrittäjien ja Team Finlandin teettämän tutkimuksen mukaan Suomalaiset yrittäjät kokivat suurimmiksi kaupanesteiksi tuotteiden testaukset ja sertifiointit, tullausmenettelyt sekä korkeat tullitasot. Yleisin kaupanesteistä oli tekniset kaupanesteet kuten testaukset ja sertifiointit. Etenkin haittaa aiheutti päällekkäiset toimenpiteet, jotka eivät kuitenkaan paranna tuotteen turvallisuutta. Seuraavaksi yleisimmät kaupanesteet olivat tullaukseen liittyvät tullimenettely ja korkeat tullimaksut. Taulukosta 1 näkyy 10 yleisintä tutkimuksessa ilmoitettua kaupanestettä. Taulukossa näkyy myös tutkimuksessa ilmenneiden esteiden yleisyys prosentteina. Neljänneksi yleisimmäksi sijoittuneen kaupanesteen vienti- ja tuontikieltojen yleisyyden voi osittain selittää EU:n Venäjälle asetetuilla pakotteilla ja Venäjän vastapakotteilla. (Elinkeinoelämän keskusliitto 2016, 11.)

Taulukko 1. Suomalaisen yritysten kohtaamat 10 yleisintä kaupanestettä (Elinkeinoelämän keskusliitto 2016, 11).

Este	Yleisyys
Tekniset kaupanesteet	18 %
Tullausmenettelyt	13 %
Korkeat tullimaksut	11 %
Vienti- ja tuontikiellot	11 %
Kotimaisuusvaatimukset	7 %
Muut esteet	5 %
Palveluntarjoamiseen liittyvät luvat	5 %
Pääoman siirto ja voittojen kotouttaminen	4 %
Syrjivä verotuskäytäntö	4 %
Syrjivät menettely julkisissa hankinnoissa	4 %

Tutkimuksen mukaan vuonna 2015 Suomen EU:n ulkopuoleinen tavaravienti oli 41 prosenttia ja tuonti 37,4 prosenttia. Yhdysvallat oli silloin Suomen suurin vientimaa ja kolmanneksi suurin tuojamaa. Tutkimuksessa ilmenneistä kaupanesteistä 4 prosenttia

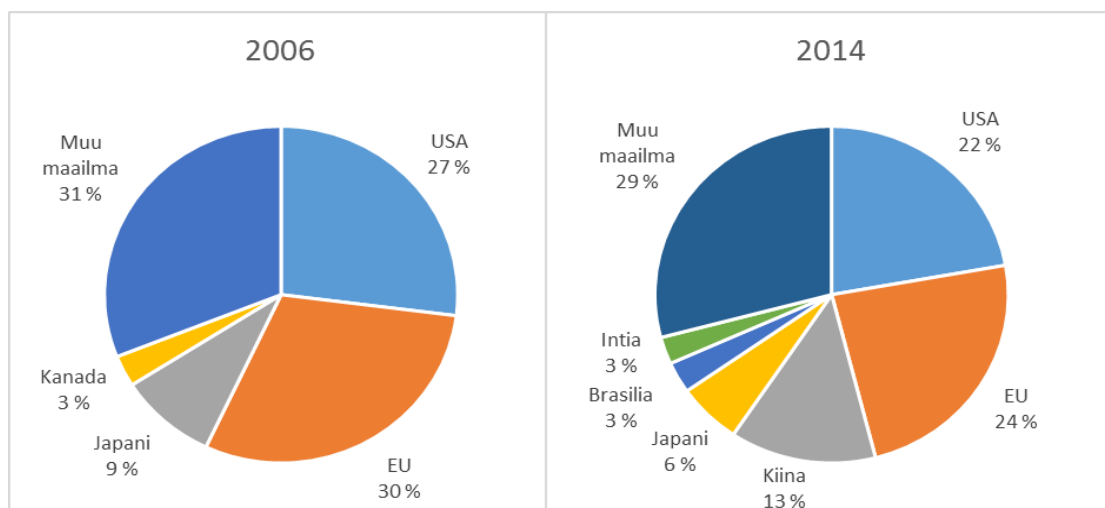
oli Yhdysvaltojen markkinoilla. Yhdysvalloissa kohdattiin samoja kaupanesteitä, kun tutkimuksessa aiemmin mainitut ja yleisin este myös siellä oli tekniset kaupanesteet. Suurin osa teknisistä kaupanesteistä liittyi sertifiointiin. Sertifiointivaatimukset koettiin kalliiksi ja aikaa vieviksi. Toiseksi yleisin este oli tavaroille ja palveluille asetetut kotimaisuusvaatimukset. Muita tutkimuksessa ilmenneitä kaupanesteitä olivat muun muassa korkeat tullimaksut ja tullausten menettelyt, palveluiden tarjontaan liittyvät lupavaatimukset, viranomaisten asettamat lisensointivaatimukset sekä julkiset hankinnat. (Elinkeinoelämän keskusliitto 2016, 15–21.)

Euroopan komission teettämän tutkimuksen mukaan myös muilla eurooppalaisilla yrityksillä on ollut samankaltaisia haasteita viennissä kuin suomalaisilla. Tutkimusten mukaan eurooppalaisten PK-yritysten suurimmat haasteet viennissä Yhdysvaltoihin tulevat sääntelystä. Sääntely aiheuttaa paljon kustannuksia ja hallintotaakkaa, minkä takia monet yritykset eivät tee vientiä Yhdysvaltoihin ollenkaan. Yleisimmät ongelmat olivat päällekkäiset määräykset ja standardit, jotka aiheuttavat tuotteille kahdenkertaisia tarkastuksia. Monille yrityksille jo tiedonsaanti Yhdysvaltojen sääntelykäytännöistä on ollut haastavaa. Muita tutkimuksessa ilmenneitä esteitä olivat tullausten menettelyt ja rajoitukset osallistua julkiseen kilpailutukseen. (Elinkeinoelämän keskusliitto 2015.)

3 Euroopan Unionin ja Yhdysvaltojen taloussuhteet

3.1 Euroopan Unionin markkinat ja talouspolitiikka

Euroopan Unionin talousalue on yksi maailman menestyksekkäimmistä ja houkuttelevimmista markkinoista. EU:ssa vuonna 2006 BKT oli 14,4 biljoonaa dollaria, mikä kattoi noin 30 prosenttia maailman taloudesta. Kuviosta 4 näkyy maailman BKT:n jakautuminen suurimpien talousmaiden kesken vuosina 2006 ja 2014. Siitä näkee hyvin, että vielä toistaiseksi EU ja Yhdysvallat ovat hallitsevassa asemassa, mutta Aasian markkinat ovat myös nousussa. Euroopan unionin tavoitteena on ollut edistää rauhaa ja menestystä poistamalla kaupankäynnin ja sijoittamisen esteitä. EU:n 28 jäsenmaata ovat parlamentaarisia demokratioita ja myönteisiä vapaakaupalle. 19 jäsenmaalla on myös yhteinen valuutta euro. Yhteisen valuutan etuna on muun muassa kurssiheilahtelujen ja valuutan vaihdon kulujen katoaminen. (Griffin & Pustay 2010, 54; Euroopan Unioni 2017.)

Kuvio 4. Maailman BKT:n jakautuminen suurimpien talousmaiden kesken vuosina 2006 ja 2014 (Griffin & Pustay 2010, 49; Eurostat 2016).

EU:ssa markkinoihin vaikuttaa vahvasti valtioiden hallinto ja omistaminen (Griffin & Pustay 2010, 54). Lainsäädäntö ja viranomaisten ohjeet määräävät sosiaalisesta ja ympäristövastuusta. Veroja maksamalla yritykset tukevat yhteiskuntaa, kuten kouluja ja palokuntia, ja pykälät huolehtivat ympäristönsuojelusta. Eurooppaan on tosin myös leviämässä Yhdysvalloissa vallitseva sosiaalinen vastuu, joka onkin saanut yritykset käynnistämään kampanjoita, kuten ”sentti ostoksista ympäristönsuojeluun”. Myös järjestöt, kuten Greenpeace, ovat hyödyntäneet tätä ilmiötä, esimerkiksi painostamalla paperin ostajaa eikä lainsäätäjää, jotta se saisi paperitehtaan toimimaan toivomallaan tavalla. (Ekholm 2004, 22–23.)

Taloudellisesti Saksalla on suuri merkitys Euroopan Unionissa. Se oli vuonna 2006 maailman kolmanneksi suurin talous Yhdysvaltojen ja Japanin jälkeen. Sillä on ollut myös merkittävä asema EU:n taloudellisen linjauksen muodostamisessa sen vahvan taloudellisen aseman johdosta. Ranskalla on myös ollut vahva johtoasema EU:ssa. Se on ajanut määrätietoisesti EU:ssa muun muassa puolustusta ja ulkomaan politiikkaa sekä vahvistanut ihmis- ja työoikeuksia. Ranskaa on kuitenkin arvosteltu nationalismista, koska se on esimerkiksi pyrkinyt estämään eurooppalaisten yritysten yritysosto pyrkimyksiä Ranskassa. Myös Iso-Britannialla on ollut paljon vaikutusta EU:ssa. Se on vastustanut EU:n vallan laajentamista Euroopassa ja edistänyt vapaakauppaa. (Griffin & Pustay 2010, 54.) Iso-Britannia on tosin käynnistämässä eroneuvottelut EU:sta keväällä 2017, jonka jälkeen neuvottelut kestävät noin kaksi vuotta ja lopullinen ero EU:sta tapahtunee viimeistään vuonna 2019 (Sipilä & Mykkänen 2017).

Euroopan merkittävin taloussuhde Yhdysvaltoihin ei ole vain periteisessä viennissä ja tuonnissa, vaan eurooppalaiset yritykset ovat sijoittaneet paljon Yhdysvaltoihin. 1990-luvun loppupuolella sijoitukset Yhdysvaltoihin olivat noin 110 miljardia dollaria vuodessa. Samoihin aikoihin Yhdysvalloissa sijaitsevien eurooppalaisten tytäryhtiöiden tuotot olivat lähes 26 miljardia dollaria. Tilastojen mukaan tällä on ollut myös positiivinen vaikutus työllisyyteen Euroopassa, sillä Amerikkalaisyritysten ulkomaille luomista työpaikoista pääosa, eli yli neljä miljoonaa, oli Euroopassa. (Ekholm 2004, 38–39.)

Euroopassa on tunnustettu globaalin yhteistyön merkitys. Sen vuoksi EU yrittää edistää multilateraalisuutta niin sisäisesti kuin maailmankaupassa. Multilateraalisuus on onnistunut säilyttämään asemansa, vaikka EU:n suuremmat jäsenvaltiot, esimerkiksi Saksa, Ranska ja Iso-Britannia, ovat ajoittain vaikuttaneet siltä, että ne haluaisivat luoda EU:n sisälle moninapaisen järjestelmän. (Ekholm 2004, 52.) EU:n tavoitteena on myös tulevaisuudessa pysyä mukana globalisaatiossa ja edistää kansainvälistä kauppaa. Euroopan komissio on laatinut Eurooppa 2020 -strategian, jonka mukaan EU:n tavoitteena on päästä maailman suurimpien ja nopeimmin kasvavien talouksien markkinoille etenkin kattavampien kauppasopimusten myötä. Dohan neuvottelukierroksen saattaminen loppuun on EU:lle yksi tärkeistä tavoitteista. Toinen on kahdenväliset kauppasopimukset tärkeiden kauppakumppaneiden välille. Nämä kattaisi noin puolet EU:n ulkomaan kaupasta. Tärkeitä kauppakumppanuuksia maita ovat esimerkiksi Yhdysvallat, Kiina, Japani, Venäjä, Intia ja Brasilia. EU:n kauppapolitiikalla voidaan myös tukea ulkopoliittisia tavoitteita. Tällä pyritään rohkaisemaan kumppaneita kolmansissa maissa kannustimien avulla edistämään muun muassa ihmisoikeuksia, työnormeja, ympäristönsuojelua ja hyvää hallintoa. (Euroopan komissio 2010, 9–15.)

3.2 Yhdysvaltojen markkinat ja talouspolitiikka

Yhdysvallat on yksittäisenä valtiona maailman suurin talous kattaen 27 prosenttia maailman BKT:stä vuonna 2006. Yhdysvalloilla on poikkeuksellinen asema maailman taloudessa. (Griffin & Pustay 2010, 50.) Sillä on merkittävämpi asema niin taloudellisesti, teknologisesti kuin sotilaallisesti, kuin millään muulla valtiolla. Näin ollen Yhdysvallat on melko vapaa valitsemaan, mikä on paras tapa etujensa ajamiseen. (Ekholm 2004, 52.) Yhdysvallat on pääasiallinen markkina alemman tulotason maille viennissä ja korkeamman tulotason maille kaupan lisäämisessä. Myös Yhdysvaltojen valuutta dollari on maailmantaloudellisesti merkittävä. Sen mukaan määritetään noin puolet kansainväli-

sestä tavara- ja palvelukaupasta. Sitä käytetään myös monissa taloudellisesti epävaikassa maissa säilömään rahanarvo. (Griffin & Pustay 2010, 50.)

Yhdysvaltojen markkinoita ohjaa anglosaksinen markkinatalous, jota myös Britannia edustaa. Se on tyypillisesti kuluttajalähtöistä ja joustavaa, mikä ulottuu myös työmarkkinoihin. Tyypillistä on myös aktiiviset osakemarkkinat. Yhdysvalloissa yrityksillä on paljon vapautta toiminnassa, vaikka ei Yhdysvallat aivan pykälävapaa ole. Angloamerikkalaisessa maailmassa yritysten toimintaa ohjaa enemmän yhteiskunnallinen vastuu. Siellä käytetäänkin paljon ilmaisia ”good corporate citizen” ja ”social responsibility”, jotka tarkoittavat juuri yrityksen vastuuta yhteiskunnallisesti. Yritysten odotetaan siis käyttäytyvän mallikelpoisesti huomioimalla ympäristö, pidättäytymällä lapsityövoimasta ja huolehtimalla tuotteidensa turvallisuudesta. Sen lisäksi yritysten odotetaan tukevan yhteiskuntaa lahjoituksilla, muun muassa kouluille, palokunnille ja kulttuuritapahtumille. (Ekholm 2004, 21–23.)

Vaikka kansainvälinen kauppa on kasvanut paljon viime vuosikymmenellä, se on suhteellisen pientä Yhdysvalloissa verrattuna sen koko talouteen, koska maan sisäiset markkinat ovat hyvin suuret. Kansainvälinen tavaroiden ja palveluiden vienti oli vuonna 2007 vain 11,9 prosenttia Yhdysvaltojen BKT:stä. (Griffin & Pustay 2010, 50.) Kuten maailmankauppa ei myöskään kansainväliset kysymykset ole olleet ratkaisevan tärkeässä asemassa maan sisäisissä keskusteluissa tai vaaleissa. Yhdysvalloilla on kuitenkin hyvin merkittävä asema kansainvälisessä kaupassa. Asema on jopa niin merkittävä, että Yhdysvalloilla on ollut varaa harjoittaa niin kutsuttua ”rusinapulla”-ajattelua. Tämä tarkoittaa sitä, että Yhdysvallat ovat voineet valita pullasta ne rusinat, jotka ovat olleet sen edun kannalta parhaat. (Ekholm 2004, 53.) Tätä valta-asemaa vahvistaa se, että 500 maailman suurimman monikansallisen yrityksen joukosta, 153 yrityksellä eli 31 prosentilla on kotipaikka Yhdysvalloissa (Griffin & Pustay 2010, 50).

Yhdysvaltojen ja Euroopan väliset kauppasuhteet ovat merkittäviä. Sitä edistää myös alueiden yhteinen historia, arvopohja ja kulttuuri. Vuonna 1989 Yhdysvaltojen ja Euroopan välinen kaupankäynti oli 188 miljardia dollaria, mutta Aasian kanssa kaupankäynti oli noussut jo 315 miljardiin dollariin. Jo vuonna 1981 Yhdysvaltojen tavarakaupan kuljetusten paino siirtyi enemmän Aasiaan. Tästä olisi voinut kuvitella, että Yhdysvaltojen huomio olisi kääntynyt enemmän Aasiaan päin. Luvut ovat kuitenkin hieman harhaan johtavia Yhdysvaltojen ja Euroopan suhteen. Suurimman osan Yhdysvaltojen ja Euroopan välisestä kaupasta hoitavat tytäryhtiöt. Yhdysvaltalaiset tytäryhtiöt myyvät

vuonna 1989 Euroopassa tuotteita ja palveluita yhteensä 511 miljardilla dollarilla. 1990-luvulla Yhdysvallat jatkoivat investointeja Eurooppaan, joka kattoi lähes puolet kaikista sen investoinneista. Eniten investointeja Yhdysvallat on tehnyt Iso-Britanniaan. Taulukosta 2 näkyy eriteltynä 10 suurinta kohdetta vuonna 2001. (Ekholm 2004, 37–38.) Myös vuoden 2014 ajankohtaisemman tiedon mukaan Iso-Britannia on ollut edelleen suurin investointikohde ja taulukko pitää suurelta osin edelleen paikkansa (Bureau of Economic Analysis 2014).

Taulukko 2. Yhdysvaltojen investointien kohdemaat ja investointien määrä prosentteina vuonna 2001 (Ekholm 2004, 39).

Kohdema	Prosenttiosuus
Iso-Britannia	18 %
Kanada	10,1 %
Hollanti	9,5 %
Japani	4,6 %
Sveitsi	4,6 %
Saksa	4,4 %
Meksiko	3,8 %
Belgia / Luxemburg	3,6 %
Ranska	2,8 %
Brasilia	2,6 %

Yhdysvalloilla on ollut politiikassa ulospäin suuntautuneita ja sisäänpäin kääntyneitä vaihteita (Ekholm 2004, 52). Barack Obaman aikana Yhdysvallat ajoi hyvin maailman kaupalle avointa politiikkaa, mutta Donald Trumpin hallinnon alettua tammikuussa 2017 politiikan suunta on muuttunut taas enemmän sisäänpäin kääntyneeksi. Protektionismi voi olla houkutteleva talouspolitiikka, koska sillä saadaan nopeita tuloksia lisäämällä kaupanesteitä ja turvaamalla sisäiset markkinat. Pidemmällä aikavälillä se kuitenkin vahingoittaa maan kilpailukykyä ja nostaa kuluttajahintoja. Protektionismiin turvaudutaan usein silloin, kun taloudessa menee huonosti. Erikoisen Yhdysvaltojen tilanteesta tekee se, että talous siellä on ollut noususuhdanteessa. EK:n asiantuntijan Saira Turtiaisen mukaan vastaus tähän voi löytyä vuoden 2008 finanssikriisistä.

Se jätti monille ihmisille isot haavat, ja Yhdysvalloissa väliaikainenkin työttömyys voi olla tosi kova henkilökohtainen katastrofi, koska siellä ei ole samanlaista sosiaaliturvaa kuin meillä. Monet ihmiset menettivät kotinsa ja työpaikkansa, ja

Trump kritisoi voimakkaasti Kiinaa ja sitä, miten Yhdysvallat on menettänyt työpaikat Kiinalle. (Aittokoski 2017.)

Donald Trump on tosin ilmaissut viimeaikaisissa haastatteluissa kannattavansa kahdenkeskisiä kauppasopimuksia (Vilén 2017).

4 Transatlanttinen kauppa- ja investointikumppanuus

4.1 TTIP-sopimuksen määritelmä

Transatlanttinen kauppa- ja investointikumppanuus on Euroopan ja Yhdysvaltojen välille suunnitella oleva vapaakauppasopimus, joka kattaisi noin puolet maailman bruttokansantuotteesta. Sopimuksen neuvottelut alkoivat vuonna 2013 heinäkuussa. (Ulkoasiainministeriö 2017a.) Neuvotteluja on käyty tapaamisilla ja vaihtamalla tekstiehdotuksia. Eurooppaa edustaa neuvotteluissa Euroopan komissio ja Yhdysvaltoja US Trade Representative. (Euroopan komissio 2017.) Sopimuksen tavoitteena on luoda vapaakauppa-alue, jossa tullien ja kaupanesteiden poiston lisäksi yhtenäistetään standardeja sekä sääntelyä, koska olemassa olevista kaupankäynnin esteistä nämä ovat suurimmat. Esimerkiksi poistamalla edes puolet muista kuin tulleihin liittyvistä esteistä, nostaisi se EU:n BKT:tä parhaassa tapauksessa jopa 0,5 prosenttia. (Euroopan komissio 2010, 11). Tavoitteena on siis saavuttaa laaja-alainen ja molemminpuolinen kaupan vapauttaminen, joka ulottuu WTO-sitoumuksia pidemmälle (Ulkoasiainministeriö 2017a). Tämän tarkoituksena on lisätä työpaikkoja ja edistää kasvua. Tullien poistaminen myös lisäisi ostoa ja myyntiä sekä investointeja molemminpuolisesti. (Euroopan komissio 2015a, 1.)

EU:n ja Yhdysvaltojen asetuksilla ja direktiiveillä on hyvin samanlaiset tavoitteet eli suojella ihmisten terveyttä ja ympäristöä sekä taata yrityksille vakautta. Yhteneväisistä tavoitteista huolimatta säännökset eroavat paljon toisistaan. TTIP-sopimuksella pyritään yhtenäistämään näitä käytäntöjä, jotta yhteinen kaupankäynti helpottuisi ja yritysten olisi helpompi toimia molemmilla markkinoilla. (Euroopan komissio 2015a, 1–2.) Sopimuksen tarkoitus ei ole kuitenkaan kumota EU:n lainsäädäntöjä koskien hormoneja, terveyttä, ympäristöä tai kuluttajansuojaa. Tarkoitus on enemminkin edistää kaupankäyntiä poistamalla tarpeetonta byrokratiaa ja tulleja. (Ulkoasiainministeriö 2017a.)

Sopimuksella halutaan erityisesti helpottaa pienten ja kesisuurten yritysten pääsyä kansainvälisille markkinoille (Ulkoasiainministeriö 2017a). Tutkimusten mukaan PK-yritysten suurimmat haasteet viennissä Yhdysvaltoihin tulevat sääntelystä, tullausmenettelyistä ja kotimaisuusvaatimuksista, joka vaikutti paljon myös julkiseen kilpailutukseen osallistumisessa. Monia PK-yritysten kokemia haasteita saataisiin poistettua sääntely-yhteistyöllä. Se poistaisi tuotteiden kahdenkertaiset tarkastukset ja keventäisi yrityksille raskasta todistustaakkaa. (Elinkeinoelämän keskusliitto 2015.)

Valmis sopimus tulee koostumaan neljästä osasta ja siinä tulee olemaan 24 lukua. Sopimukseen sisältyvät neljä osa-aluetta ovat markkinoillepääsy, sääntely-yhteistyö, uudet säännöt ja institutionaalinen kehys. (Euroopan komissio 2016a.) Sopimuksen kolme ensimmäistä osaa selvitetään tarkemmin seuraavassa luvussa. Sopimuksen viimeinen osa käsittelee institutionaalista kehystä, joka helpottaa sopimuksen periaatteiden soveltamista (Euroopan komissio 2013, 5). Euroopan komissio on julkaissut kattavasti materiaalia neuvotteluista ja sopimustekstiluoennoksista. Myös Yhdysvaltojen edustajat ovat julkaisseet jonkin verran materiaali neuvotteluista, mutta eivät tekstiehdotuksista. (Raivio & Karttunen 2016.) Seuraavassa osiossa käytiin sopimuksen sisällön selvittämiseen Euroopan komission aineistoa, koska se on julkaissut kattavammin materiaalia ja niistä tulee hyvin ilmi EU:n kanta neuvotteluihin.

4.2 TTIP-sopimuksen sisältö

4.2.1 Markkinoillepääsy

Sopimuksen ensimmäinen osio käsittelee markkinoillepääsyä. Se pitää sisällään tavarakaupan ja maataloustuotteet, tullimaksut, palveluiden ja investointien markkinoillepääsyn, julkisen sektorin kilpailutukset sekä alkuperämaasäännöt (Euroopan komissio 2016a). Osiossa pyritään helpottamaan kaiken kokoisten yritysten pääsyä Yhdysvaltojen markkinoille. Osiossa myös halutaan helpottaa investointia Yhdysvaltoihin ja avata mahdollisuutta osallistua julkisen sektorin kilpailutuksiin. (Euroopan komissio 2016b.)

Tavarakaupassa tullimaksuja poistamalla saadaan eurooppalaisista tuotteista kilpailukykyisiä, koska tullimaksu on tuotteen lopullista hintaa nostava kustannus. Tullimaksut Euroopan ja Yhdysvaltojen välillä ovat olleet keskimäärin matalat, vähän alle kaksi prosenttia, mutta erinäisten tuotteiden kohdalla ne voivat olla hyvinkin korkeat. Esimerkiksi

vaatteilla ja kengillä tulli voi olla 30 prosenttia ja maapähkinöillä jopa 130 prosenttia. Joissain tapauksissa saman tuotteen tulli voi olla eri Yhdysvaltojen ja EU:n tullissa. Tullien lisäksi kuluja nostaa pitkät hallinnolliset prosessit ja tarkastukset, joita sopimuksella pyritään myös karsimaan. Tullien ja muiden kulujen karsiminen toisi välittömiä säästöjä eurooppalaisille yrityksille ja helpottaisi markkinoille pääsyä. Tämä voisi myös lisätä tuotteiden kysyntää, koska hinnat olisivat kilpailukykyisiä. Kysynnän lisääntymisen nostaisi tuotannon määrää ja lisäisi työpaikkoja. (Euroopan komissio 2015b.) Maa-taloustuotteista ei ole vielä neuvoteltu ollenkaan, koska kyseessä on hyvin herkkä tuotealue, mutta siitä on laadittu Euroopan komission toimesta jo sopimusluonnos (Ulko-asiainministeriö 2017c).

TTIP-sopimuksella pyritään poistamaan myös rajoituksia palvelujen tuotossa. Tavoitteena on myös keskittyä siihen, kuinka paljon eurooppalainen sijoittaja saa omistaa yhdysvaltalaisesta yrityksestä. Tällä halutaan kuitenkin suojella tiettyjä sektoreita, kuten julkista sektoria, ja säästää hallituksen oikeus asettaa palveluiden laatu- ja turvallisuusstandardit. Tavoitteena on purkaa rajoitteita tietyillä sektoreilla kuten telekommunikaatio, jotta markkinoillepääsy helpottuisi. Ammattilaisten toimimista molemmilla markkinoilla pyritään edistämään hyväksymällä sekä eurooppalaiset että yhdysvaltalaiset ammattipätevyydet. Sopimuksella pyritään sopimaan standardeista, jotka tehostavat ja selkeyttävät lisenssien sekä lupien saamista yrityksille ja yksityisille. Avain aloille pyritään luomaan uusia sääntöjä, jotka mahdollistavat eurooppalaisten ja yhdysvaltalaisten yritysten kilpailun samoilla ehdoilla ja yhtäläisellä kohtelulla. (Euroopan komissio 2015c.)

Sopimuksella halutaan mahdollistaa osallistuminen julkisen sektorin kilpailutuksiin, johon nykyään on tiukat rajoitukset. Julkiselle sektorille tämä tuo säästöjen lisäksi enemmän vaihtoehtoja ja taloudellista tehokkuutta. Yrityksille uudistus lisäisi tuotteiden ja palveluiden kysyntää, antaa mahdollisuuden kasvulle sekä turvaa nykyisiä työpaikkoja ja luo uusia. Tavoitteena on parantaa kilpailutuksen läpinäkyvyyttä entisestään, jotta tietoisuus kilpailutuksista leviää paremmin ja helpottaa osallistumista kilpailutuksiin myös toisella mantereella. Osallistumista halutaan helpottaa kaikilla hallinnon tasoilla. Julkisen sektorin kilpailutuksissa halutaan laajentaa erityisesti lisäämällä läpinäkyvyyttä ja syrjimättömyyttä mukailemalla nykyistä EU lainsäädäntöä. Sopimus ei tule muuttamaan julkisen vallan oikeutta päättää muun muassa ulkoistamisesta. (Euroopan komissio 2015d.)

TTIP -sopimuksella halutaan selkeyttää alkuperämaasääntöjä, jotta ne olisivat helpommin ymmärrettävissä. Sillä halutaan varmistaa, että vain sopimuksessa mukana olevat maat voivat hyötyä etuuksista, kuten tullittomuus, ja estää väärinkäyttöä. (Euroopan komissio 2015e.)

4.2.2 Sääntely-yhteistyö

Toisessa osiossa käsitellään sääntely-yhteistyötä. Tämä osio pitää sisällään sääntelyn yhdenmukaistamisen, kaupan tekniset esteet, ruokaa, eläimiä ja kasveja koskevat säädökset sekä erittelyn aloittain (Euroopan komissio 2016a). Osion tarkoituksena on yhtenäistää standardeja EU ja Yhdysvaltojen välillä, jotta saadaan vähennettyä hallinnollisia kuluja ja poistettua kahdenkertaisia tarkistuksia (Euroopan komissio 2016b).

Euroopassa ja Yhdysvalloissa on hyvin erilaiset säädökset, jotka aiheuttavat lisäkustannuksia. Näitä säädöksiä halutaan yhtenäistää tinkimättä eurooppalaisesta turvallisuudesta koskien terveyttä, kuluttajien oikeuksia ja eläimiä sekä ympäristöä. Tulevaisuudessa pyritään läheisempään yhteistyöhön Euroopan ja Yhdysvaltojen välillä, kun luodaan uusia standardeja sekä uudelleen arvioidaan nykyisiä. Tämä antaa mahdollisuuden parantaa tuotteiden ja palveluiden laatua ja yhtenäistämään vaatimukset molemmilla mantereilla. TTIP:n seurauksena standardien sääntelyviranomaiset toimisivat enemmän yhdessä, voisivat jakaa tietoa ja konsultoida toisiaan. Läheisestä yhteistyöstä huolimatta molemmilla on oikeus päättää standardeista yleisen edun mukaan ja säilyttää sääntelyviranomaisten itsenäisyys. Sopimuksella halutaan työstää Yhdysvaltojen kanssa myös kansainvälistä yhteistyötä sääntelyssä. Sääntelyyn pyritään luomaan instituutioita kuten Regulatory Cooperation Body. Sen lisäksi halutaan luoda instituutio varmistamaan, että TTIP-sopimuksessa sovitut asiat laitetaan myös käytäntöön, ja tunnistamaan mahdollisia uusia kohteita, joissa voidaan kehittää yhteistyötä. (Euroopan komissio 2015f.)

Teknisiä vaatimuksia on kaikissa tuotteissa ja ne säätelevät esimerkiksi tuotteisen turvallisuutta ja energian kulutusta. Tekniset vaatimukset luodaan turvaamaan yhteiset edut, kuten ihmisten turvallisuus ja terveys, eläinten ja kasvien hyvinvointi sekä ympäristö. Tekniset vaatimukset voivat olla pakollisia säädöksiä tai vapaaehtoisia standardeja, mitkä määrittävät tuotteen muodon ja koon, merkkaukset ja pakkauksen sekä toiminnot ja tehokkuuden. Kaupankäyntiä haittaavia teknisiä vaatimuksia kutsutaan tekniseksi kaupan esteiksi (TBT). Esimerkiksi vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyis-

tä tuotetestaukset, tarkastukset ja sertifiointit voivat olla tällaisia esteitä. Tavoitteena on saada käyttöön kansainväliset (esimerkiksi Kansainvälisen standardointijärjestön) standardit, jotka ovat jo laajasti käytössä Euroopassa. Tiedon jakamista ja yhteistyötä viranomaisten välillä halutaan lisätä. Tällä pyritään yhtenäistämään standardeja ja lisäämään prosessien läpinäkyvyyttä. Tarkastusprosessista halutaan vähentää prosessia turhaan rasittavat standardit ja poistaa päällekkäiset säädökset. (Euroopan komissio 2015g.)

Ruokaan, eläimiin ja kasveihin koskevat säännökset kuuluvat terveys- ja kasvinsuojelutoimiin. Näillä standardeilla on suuri vaikutus kaupankäyntiin. Ruokaa ja eläimiä koskien sekä Euroopassa että Yhdysvalloissa on korkeat standardit, mutta ne myös voivat poiketa toisistaan. Tämä tarkoittaa, että tuote joutuu kahdenkertaiseen tarkastukseen, vaikka se on jo osoitettu turvalliseksi. Tavoitteena on poistaa kahdenkertainen tarkastus, jotta Euroopassa hyväksynnän saanut tuote kelpaisi myös Yhdysvaltojen markkinoille. Tarkastusprosessia pyritään nopeuttamaan lisäämällä viranomaisten yhteistyötä. Myös prosessin läpinäkyvyyttä pyritään parantamaan tällä. (Euroopan komissio 2015h.)

Kemikaalien suhteen pyritään yhteistyöhön ja tiedon jakoon, jotta sääntelyviranomaiset ovat ajan tasalla ja käsittelyprosessi nopeutuu. Tiedon jakaminen auttaa myös uusien innovaatioiden sääntelyssä. Tavoitteena on siis luoda parempi systeemi, jotta viranomaisten yhteistyö onnistuu mahdollisimman tehokkaasti. Kannustetaan myös kemikaalien yhdenmukaistetun luokitus- ja merkintäjärjestelmän (GHS) käyttöönottoa. (Euroopan komissio 2015i.) Kosmetiikassa on jo olemassa hyvää yhteistyötä, mutta sopimuksella pyritään parantamaan sitä entisestään, jotta uudet tuotteet saadaan nopeammin kuluttajille. Eläinkokeille pyritään etsimään vaihtoehtoisia metodeja ja näin kannustetaan eläinkokeiden poistamista maailmanlaajuisesti. Yhteistyöllä halutaan myös yhtenäistää pakkausmerkinnät, allergiamerkinnät ja markkinavalvonta. (Euroopan komissio 2015j.)

Elektroniikka- ja mekaniikkatuotteet kattavat noin 25 prosenttia kaikesta Euroopan ja Yhdysvaltojen välisestä kaupankäynnistä. Suurimmat haasteet elektroniikkatuotteille ovat eriävät standardit, esimerkkinä laitteiden johtojen värien standardit. Tavoitteena on löytää vastineet Yhdysvaltojen standardeihin käyttämällä Kansainvälinen standardointijärjestön (ISO) ja Kansainvälisen sähkötekniikan toimikunnan (IEC) standardeja, jotka ovat jo laajasti käytössä maailmalla. Yhteistyöllä pyritään vähentämään turhia eroavai-

suuksia standardeissa ja vähentämään kuluja tarkastuksissa. (Euroopan komissio 2015k.) Terveiden huollon laitteista on poistettu jo suurin osa tullimaksuista, joten suurin hyöty saadaan poistamalla päällekkäiset säädökset ja tarkastukset. Tavoitteena on varmistaa, että Euroopan ja Yhdysvaltojen standardit ovat yhteensopivia keskenään. Uusien laitteiden hyväksyttäminen halutaan yhtenäistää, jotta luvat saadaan samaan aikaan Euroopassa ja Yhdysvalloissa. (Euroopan komissio 2015l.)

Tuholaistorjuntaa säädellään jo tarkasti. Eurooppa ja Yhdysvallat tekevätkin jo yhteistyötä niiden sääntelyssä, joten niistä ei tule erillistä osiota TTIP-sopimukseen. Tavoitteena on kuitenkin saada yhdenkertainen tarkastus eli, jos Euroopassa tuholaismyrkyntämittaukset vastaavat Yhdysvaltojen standardeja, niitä ei tarvitsisi enää mitata Yhdysvalloissa. (Euroopan komissio 2015m.) Informaatioteknologialla (ICT) on jo pitkälti maailmanlaajuiset standardit ja tekniset määräykset. Erityisesti yhteistyötä halutaan lisätä elektronisissa merkinnöissä, joilla voisi korvata pakkauksiin liitettävät leimat ja tarrat. Yhteistyöllä voidaan parantaa myös käytettävyyttä etenkin ihmisille, joilla on jokin rajoite, ja yhteistoimivuutta, jotta tiedonsiirto helpottuisi eri laitteiden välillä. Myös tiedon salaukseen halutaan yhteiset käytännöt. (Euroopan komissio 2015n.)

Lääkkeistä on poistettu jo tullimaksut, mutta TTIP-sopimus pyrkii vielä läheisempään yhteistyöhön. Sopimuksella on kolme keskeistä asiaa, joita halutaan kehittää: tarkastukset, hyväksynät ja innovaatiot. Tarkastuksissa voitaisiin hyväksyä Euroopassa ja Yhdysvalloissa tehdyt tarkastukset, jos niiden pohjana sovelletaan hyvän tuotantotavan vaatimuksia (GMP). Se varmistaisi yritysten lääkkeiden valmistusprosessin johdonmukaisuuden ja laadunvalvonnan. Siihen sisältyy valmistusmenetelmien ja välineiden tarkastukset, laboratorioanalyysit ja raportoinnit, henkilökunnan pätevydet sekä laadunvalvonnan. Hyväksynnöissä ja innovaatioissa pyritään lisäämään yhteistyötä ja tiedon jakamista. Ihmisille tarkoitettujen lääkkeiden rekisteröintivaatimusten yhdenmukaistamista käsittelevässä kansainvälisessä konferenssissa (ICH) halutaan työskennellä lähemmin yhteistyössä Yhdysvaltojen kanssa. (Euroopan komissio 2015o.)

Suurimmat esteet tekstiilien viennissä ovat alkuperämaasäännöt ja tullit. Tavoitteena on tekstiilien merkintöjen yhdenmukaistaminen hoito-ohjeissa ja valmistusmateriaaleissa. Yhteistyötä halutaan lisätä tuotteiden turvallisuudessa ja testauksessa sekä luoda yhteiset standardit niille. (Euroopan komissio 2015p.) Suurin ongelma ajoneuvojen viennissä ja tuonnissa ovat Euroopan ja Yhdysvaltojen päällekkäiset standardit. Arvioiden mukaan esteiden poistaminen voisi kasvattaa ajoneuvojen kaupankäyntiä 70 pro-

sentista jopa 350 prosenttiin vuosien 2017 ja 2027 välillä. Tavoitteena on tunnistaa yhtenevät standardit ja tehdä niistä yhteiset. Tavoitteena on myös luoda maailmanlaajuiset standardit yhteistyössä YK:n kanssa, mikä helpottaa tapauksissa, joissa yhteneväisiä standardeja ei ole. Näin voitaisiin myös helposti tulevaisuudessa luoda uusia globaaleja standardeja. (Euroopan komissio 2015q.)

4.2.3 Uudet säännöt

Sopimuksen kolmas osio käsittelee osa-alueita, johon on tarvetta luoda uusia säädöksiä. Osio pitää sisällään kestävän kehityksen, energian ja raaka-aineet, tullimenettelyt, PK-yritykset, sijoittajansuojan, kilpailun, henkisen omaisuuden ja valtioiden välisten riitojenratkaisumenettelyt. (Euroopan komissio 2016a.) Osion tarkoituksena on luoda uusia sääntöjä osa-alueille, joita ei ole säädelty entuudestaan tai niiden sääntely tarvitsee paljon muutoksia. Osiossa halutaan etenkin edistää kestävästä kehityksestä, auttaa PK-yrityksiä kansainvälisyydessä, suojella henkistä omaisuutta ja investoijia sekä helpottaa energian ja raaka-aineiden saatavuutta (Euroopan komissio 2016b).

EU haluaa varmistaa TTIP-sopimuksessa, että taloudellinen kasvu ja kehitys eivät tule ympäristön ja työntekijöiden oikeuksien kustannuksella. TTIP:n toivotaan tukevan sosiaalista kehittymistä, kuten vahvistavan ympäristön ja työntekijöiden oikeuksia, lisäävän kansalaisyhteiskunnan kiinnostusta kaupan ja kestävän kehityksen ongelmiin sekä edistävän yritysten kiinnostusta sosiaaliseen vastuuseen. Tavoitteena on siis tukea kansainvälisiä standardeja työoikeuksissa ja ympäristönsuojelussa. Standardeja tullaan pitämään korkealla tasolla. Tavoitteena on myös hyödyntää kauppaa kestävän kehityksen edistäjänä, esimerkiksi kannustamalla enemmän kaupankäyntiä uusiutuvilla luonnonvaroilla. (Euroopan komissio 2015r.)

Yksi EU:n suurimmista haasteista neuvotteluissa on turvata energian ja raaka-aineiden avoin sekä monipuolinen saatavuus. Tällä osa-alueella on siis tarve uusille säädöksille, koska nykyajan kauppasäädökset eivät ole ajan tasalla tässä asiassa. EU haluaa olla johtamassa Yhdysvaltojen kanssa pyrkimyksiä edistää perinteisen energian ja polttoaineen kestävästä käytöstä sekä kehittää uutta vihreää energiaa tulevaisuudessa. Tavoitteena on kehittää kestävä kauppa- ja investointisäännöt, jotka mahdollistavat monipuolisen saatavuuden energiaan ja raaka-aineisiin. Nämä uudet säännöt mahdollistavat muun muassa kilpailun ja läpinäkyvyyden lisääntymisen kaupassa, kestävän kehityksen edistämisen ja antaa pohjan tuleville neuvotteluille. (Euroopan komissio 2015s.)

Tullitarkastukset voivat olla aikaa vieviä ja kalliita prosesseja. Tullissa varmistetaan, että maahantuodut tuotteet ovat turvallisia ja että niistä maksetaan tullit ja verot oikein. TTIP-sopimuksella halutaan nopeuttaa tätä prosessia luomalla uusia sääntöjä, jotka tekevät prosessista nopeamman ja kustannustehokkaamman. Tavoitteena on siis yhdenäistää käytäntöjä ja lomakkeita, tehdä prosessista läpinäkyvä, esimerkiksi tekemällä prosessin vaiheet julkisiksi, sekä luoda helpot ja yksinkertaiset ohjeet toimintaan. WTO on asettanut tullimenettelyjä koskevat säännöt kaupan menettelyitä helpottavalla sopimuksella (Trade Facilitation Agreement), mutta TTIP-sopimuksella pyritään viemään yhteistyötä pidemmälle aina kun mahdollista. (Euroopan komissio 2015t.)

TTIP-sopimuksella halutaan helpottaa PK-yrityksiä kansainvälisillä markkinoilla. PK-yritykset työllistävät noin kaksi kolmannesta yksityisestä sektorista ja luovat eniten uusia työpaikkoja. EU:n tavoitteena on auttaa PK-yrityksiä tullimaksuja alentamalla ja kaupan menettelyjä helpottamalla. Lisäksi EU haluaa Yhdysvaltoja koskevan neuvonta sivun, jossa autetaan yrityksiä muun muassa viennissä, tuonnissa ja investoinneissa Yhdysvaltoihin. EU:lla on jo olemassa vastaavanlainen sivu muille maille, jotka haluavat käydä kauppaa EU:ssa. Euroopan komissio on pyrkinyt kuuntelemaan PK-yritysten toiveita TTIP-sopimusta koskien. (Euroopan komissio 2015u.)

TTIP-sopimuksella pyritään helpottamaan investointeja ja luomaan vakautta investoijille. EU onkin suurin ulkomainen investoija Yhdysvalloissa yli 1,6 biljoonan euron investoinneilla. Sijoittajansuoja nähdään siis tärkeänä, koska investoimalla yritykset pysyvät kansainvälisesti kilpailukykyisinä ja pystyvät laajentumaan, mikä tuo lisää työpaikkoja ja tehostaa kasvua. Yritysten investointia Yhdysvaltoihin halutaan helpottaa entisestään ja investoijille halutaan antaa tasavertainen kohtelu paikallisten yritysten kanssa. Tähän halutaan perustaa uusi tuomioistuin (Investment Court System), johon julkisesti nimitetään ammattituomarit. Tämä varmistaa, että valtiot kunnioittavat perustakuuta investoijille ja se antaa valtioille ja sijoittajille puolueettoman riitojenratkaisumenettelyn. Sijoittajansuoja toisi investoijille neljä perustakuuta ja vain, jos niistä yhtä tai useampaa takuuta rikkoo, saa investoija viedä asiansa tuomioistuimeen. Sopimuksessa sijoittajille annetut neljä takuuta varmistavat, että sijoittajia kohdellaan tasavertaisesti kansallisuuden katsomatta, ettei varoja voi pakkolunastaa ilman perustetta, että ulkomaalaiset sijoittajat saavat vapaasti siirtää rahaa liittyen investointiinsa ja että sijoittajat voivat viedä asiansa eteenpäin oikeuteen, jos siihen on kunnon perusteet. Tämän tarkoituksena olisi estää investoijia nostamasta kannetta vain sillä perusteella, että on menettänyt

tuloja valtion yhteisen edun sääntelyn vuoksi. Vastaavanlaisia systeemejä on jo käytössä EU:n muissa kahdenvälisissä kauppasopimuksissa, kuten CETA:ssa. (Euroopan komissio 2015v.)

TTIP-sopimuksella halutaan varmistaa reilu ja vapaa kilpailu. Tämän vuoksi sopimukseen halutaan sisällyttää osio koskien kilpailun käytäntöjä. Sen tavoitteena on vahvistaa kilpailulakeja rakentamalla voimassa olevan yhteistyösopimuksen päälle. Tulevaisuudessa pyritään kehittämään yhteistyötä ja kilpailua myös muiden maiden kanssa. Osiolla halutaan myös varmistaa, että erityisoikeuksia saaneet valtio-omisteiset yritykset eivät pysty syrjimään yksityisen sektorin yrityksiä ja että yrityksille maksettavissa tuissa noudatetaan riittävää läpinäkyvyyttä. (Euroopan komissio 2015w.)

Henkisessä omaisuudessa niin EU:lla kuin Yhdysvalloilla on jo olemassa korkeat standardit niiden suojaamiseksi, kuten patentit, tavaramerkit, tekijänoikeudet ja maantieteelliset merkinnät. Sopimuksessa halutaan korostaa henkisenomaisuuden suojelun merkitystä innovaation edistäjänä. Tavoitteena on saada aikaan yhtenäiset käytännöt käyttäen pohjana voimassa olevia standardeja. Sopimuksella korostetaan sitoutumista tärkeissä asioissa, kuten maantieteellisissä merkinnöissä. (Euroopan komissio 2015x.)

WTO:lla on hyvin toimiva systeemi kiistojen ratkaisussa valtioiden välillä, mutta sen säännöt pätevät vain WTO-sopimuksissa. TTIP-sopimuksessa pyritään soveltamaan samaa systeemiä. Systeemissä välimiehet valitaan jo etukäteen ja näin lisätään niiden luotettavuutta. TTIP:n on tarkoitus tehdä menettelystä vielä läpinäkyvämpi pitämällä kuulustelut julkisina, kuulemalla myös riippumattomia tahoja ja julkaisemalla lausunnot. (Euroopan komissio 2015y.)

4.3 Sopimuksen neuvottelut

4.3.1 Neuvotteluprosessi

Neuvotteluprosessi alkoi heinäkuussa 2013. Neuvottelut alkoivat suljettujen ovien takana ja niistä annettiin aluksi hyvin vähän tietoa. (TTIP-verkosto 2015.) Neuvottelut nostivat huolia etenkin kansalaisyhteiskunnassa ja aiheutti paljon kritiikkiä. EU pyrki reagoimaan kritiikkiin, ja sen vuoksi Euroopan komissio on jakanut neuvotteluista ja neuvottelun aiheista poikkeuksellisen paljon tietoa julkisuuteen. (Poutala 2016.)

Euroopan komissio edustaa EU:ta neuvotteluissa. Tämä on tehokkaampaa kuin, että kaikki jäsenmaat neuvottelisivat erikseen. EU:n puolesta kauppakomissaari Cecilia Malmström johtaa neuvotteluita yhdessä pääneuvottelijan Ignacio García Bercegon kanssa. Komissaarilla on apunaan neuvottelijoita ja asiantuntijoita komission eri yksiköistä. Komissio noudattaa neuvotteluissa jäsenmaiden hallitusten antamia linjauksia ja raportoi neuvotteluista säännöllisesti Euroopan parlamentille. Komissio konsultoi myös laajasti kansalaisyhteiskunnan eri edustajia, esimerkiksi terveydessä, ympäristössä ja kuluttaja-asioissa. (Euroopan komissio 2016c.) Yhdysvaltoja neuvotteluissa edustaa Office of the United States Trade Representative. Yhdysvaltojen puolesta neuvotteluita johti Obaman hallinnon aikana pääneuvottelija Dan Mullaney. (US Trade Representative 2016.)

Neuvottelut ovat venyneet alkuperäisestä aikataulusta. Alkuperäinen tavoite oli saada ne päätökseen vuoden 2015 aikana. (Ulkoasiainministeriö 2017a.) Kysyin asiasta Ulkoasiainministeriön haastattelussa. Kauppapolitiikan yksikön näkemyksen mukaan kauppasopimusneuvotteluissa käsiteltäviä asioita on niin paljon, että neuvottelemineen on yleensä aikaa vievää. Tekstiehdotuksista oli konsolidoitu (koostettu yhteen) vuoden 2016 loppuun mennessä vasta noin puolet, eli 15 lukua noin 30 luvusta, koska käsiteltävänä on lukuisia yksityiskohtia. Tästä johtuen neuvottelut jatkuvat edelleen teknisissä asioissa eikä vielä ole edellytyksiä viedä neuvotteluita loppuvaiheeseen. Vertailuna tästä Poutala esitti CETA-sopimuksen neuvottelut, jotka kestivät yhteensä seitsemän vuotta. TTIP-sopimusta on neuvoteltu nyt noin kolme ja puoli vuotta. Tauon neuvotteluihin aiheutti myös Yhdysvaltojen uuden hallinnon järjestäytyminen. EU:n tavoitteena on saattaa neuvottelut mahdollisimman pian päätökseen kuitenkin tinkimättä sisällöstä. (Poutala 2016.)

4.3.2 Neuvotteluiden jatkuminen

Kolmen ja puolen vuoden aika neuvotteluita on ehditty käymään yhteensä 15 kierrosta. Neuvotteluita tulee jatkaa vielä muun muassa julkisissa hankinnoissa, terveyst- ja kasvinsuojelutoimissa, maataloustuotteissa, työelämän ja ympäristönsuojelun oikeuksien velvoitteissa, tarpeettomien testausmenettelyjen vähentämisessä sekä sijoittajansuojassa ja riitojenratkaisumekanismissa. (Ulkoasiainministeriö 2017c.) Haastattelussa Poutala kertoi, että EU on myös tulevaisuudessa sitoutunut jatkamaan kunnianhimoisen sopimuksen neuvotteluita. Osoituksena tästä Eurooppa-neuvosto antoi tukensa

neuvottelujen jatkamiselle lokakuussa 2016. Neuvottelujen jatkuminen on siis kiinni Presidentti Trumpin hallinnon kauppapoliittisista linjauksista. (Poutala 2016.)

Donald Trumpin valinta Yhdysvaltojen presidentiksi aiheutti sopimusneuvotteluihin pidemmän tauon, koska Trump on ilmaissut vastustavansa monia vapaakauppasopimuksia, kuten Tyynenmeren vapaakauppasopimusta ja NAFTA:a. Trump on virkaansastujaistensa jälkeen heti allekirjoittanut määräyksen Yhdysvaltojen irtaantumisesta Tyynenmeren vapaakauppasopimuksesta ja on kertonut neuvottelevansa NAFTA:n uusiksi. EU:ssa ei tosin ole vielä täysin heitetty toivoa sopimuksen suhteen, koska Trump ei ole maininnut TTIP-neuvotteluita lainkaan. Kauppakomissaari Cecilia Malmström kuitenkin myöntää, että neuvottelu eivät ole edistymässä vielä hyvään aikaan. TTIP-neuvottelut on pistetty jäihin ja kauppakomissaari ei osannut tarkemmin sanoa, mitä tulevaisuudessa tapahtuu. Hän ei kuitenkaan halunnut haudata sopimusta kokonaan. (Raivio 2016; Pye 2017.)

4.4 Kiistanalaiset asiat

4.4.1 Sijoittajansuoja

Sopimuksen kiistanalaisin asia on ollut sijoittajansuoja ja siihen liittyvä riitojenratkaisumenettely. Alun perin ehdotus riitojenratkaisumenettelystä oli yksityinen välimiesmenettely, joka sai paljon kritiikkiä Euroopan parlamentilta ja kansalaisjärjestöiltä. Euroopan komissio muutti esitykseen riitojenratkaisumenettelyksi julkisen tuomioistuimen, jossa toimisi ammattilaistuomarit, joihin riidan osapuolet eivät pystyisi itse vaikuttamaan. Tuomioistuimen päätöksistä olisi mahdollista myös valittaa. (Stenroos 2015.) Riitojenratkaisumenettelyjen epäillään toteutuvan salassa ja epäoikeudenmukaisesti. Menettelyssä epäillään olevan myös eturistiriitoja. Joitain sidosryhmiä huolestuttaa tuomioistuimen menettelyjen olevan epä johdonmukaisia ja sen päätökset olisi saatettava tarkastettavaksi. Euroopan komissio on kertonut, että sen ehdotuksessa tuomioistuinjärjestelmä olisi läpinäkyvä ja siinä toimisi vain julkisesti nimitetyt tuomarit, mikä lisäisi puolueettomuutta ja tekisi järjestelmästä pätevämmän. Lisäksi komission ehdotus tulee sisältämään Appeal Tribunalin eli valitus oikeuden, joka varmistaisi, että virheelliset päätökset korjataan. Tämä takaisi menettelylle johdonmukaisuutta. (Euroopan komissio 2015v.) Ympäristöjärjestö Greenpeacen vuonna 2016 haltuun saamien neuvotteluteks-

tien perusteella Yhdysvallat ei kuitenkaan olisi suotumassa Euroopan komission ehdottamaan riitojenratkaisumalliin (Teittinen 2016).

Toinen huolenaihe koskien sijoittajansuojaa on, että EU-maissa sen pelätään vähentävän maiden itsemääräämisoikeutta (Trommer 2014). TTIP-sopimukseen sisältyvä investointisuojaan katsotaan heikentävän valtion oikeutta säätää lakeja yhteisen edun hyväksi (Euroopan komissio 2015v). Jo vuonna 2014 Jean-Claude Juncker Euroopan komissiosta myönsi, että järjestely, joka heikentää eurooppalaisten tuomioistuinten määräysvaltaa sijoittajansuojajemmiseksi, ei voi tulla kuuloon (Trommer 2014). Tämän vuoksi yksityiset välimiesmenettelyt pyritään vaihtamaan julkiseen tuomioistuimeen. Komissio on ilmoittanut, että valtioiden itsemääräämisoikeutta pyritään turvaamaan ja ehdotukseen on sisällytetty erityinen osio valtioiden oikeuksista säännellä (Euroopan komissio 2015v).

Pelot sijoittajansuojaa koskien eivät ole tulleet tyhjistä. NAFTA oli ensimmäisiä sopimuksia kehittyneiden maiden välillä, johon sisältyi sijoittajansuojalauseke. Se antoi sijoittajille oikeuden haastaa valtio ilman, että tarvitsi mennä valtion lakijärjestelmän kautta. Tämän seurauksena Kanada on maailman eniten haastettu kehittynyt valtio. Kanada on joutunut maksamaan Yhdysvalloille korvauksia yhteensä noin 135 miljoonaa euroa seitsemässä tapauksessa, jotka se on hävinnyt. Yhdysvallat taas eivät ole hävinneet yhtäkään sitä vastaan nostettua kannetta. Tämä viittaa siihen, että vaikka sopimuksen pitäisi kohdella osapuolia tasaisesti, se silti suosii vaikutusvaltaisimpia maita. Sijoittajansuojasopimukset ovat altistaneet muitakin valtioita lukemattomille kanteille yritysten toimesta. Suurin osa kanteista koskee raaka-aineita ja yhteisen hyvän sääntelyn takia menetettyjä tuloja. Näiden kanteiden ja korvausten pelossa valtiot saatava alkaa miettiä enemmän uusien lakien ja säädösten vaikutusta ulkomaisiin sijoittajiin kuin yhteisen hyvän kannalta. Sijoittajansuoja on osoittautunut hyväksi tavaksi tehdä rahaa. (Barlow 2015.)

4.4.2 Elintarvikkeet

Elintarvikkeiden osalta suurinta huolta on aiheuttanut geenimuuntelu ja kasvuhormonit. Sopimuksen pelätään tuovan EU:hun pakon sallia geenimuunneltujen kasvien tuotanto. Tämän pelätään laskevan eurooppalaisen ruoan turvallisuuden tasoa, koska Euroopassa uskotaan olevan korkeammat standardit kuin Yhdysvalloissa. (Euroopan komissio 2015h.)

Euroopassa suhtaudutaan geenimuunneltuun ruokaan paljon kriittisemmin kuin Yhdysvalloissa. Esimerkiksi vuonna 2015 viimeisimmän barometrin mukaan 86 prosenttia suomalaisista vastusti muuntogeenistä ruokaa. Euroopassa pelätään geenimuunnellun ruoan olevan luonnolle ja terveydelle vaaraksi. Euroopan parlamentti päätti myös vuonna 2015, että yksittäiset jäsenmaat saavat kieltää geenimuunneltujen kasvien viljelyn. Monen tutkijan ja viranomaisen mukaan geenimuunneltu ruoka ei kuitenkaan olisi haitaksi terveydellä eikä ympäristölle. Yhdysvalloissa laajamittainen muuntogeenisten ruokien viljely alkoi 1990-luvulla. (Ruukki 2015.) Yhdysvalloissa geenimuunneltujen ruokien merkitseminen on vapaaehtoista. Pakollisia on vain allergisoivien aineiden merkitseminen. Yhdysvaltalaisen AAAS:n (American Association for the Advancement of Science) mukaan geenimuuntelun pakollinen merkitseminen aiheuttaisi vain turhaa pelkoa kuluttajissa ja olisi harhaan johtavaa, koska se voisi saada kuluttajat luulemaan, että se on vaaraksi. Yhdysvalloissa on tutkittu paljon geenimuunneltujen ruokien turvallisuutta ja geenimuunneltuja satoja tutkitaan ja valvotaan eniten Yhdysvalloissa. Tutkimukset ovat osoittaneet, että geenimuunneltu ruoka ei ole ollut terveydelle yhtään vaarallisempaa kuin perinteisesti kasvatettu. (Pinholster 2012.)

Euroopan komissioista on pyritty vakuuttamaan, että sopimuksella halutaan varmistaa, ettei kumpikaan osapuoli joudu laskemaan ruoan turvallisuuden tasoa, esimerkiksi EU aikoo pitää linjansa kasvuhormoneista lihantuotannossa. Myös geenimuunneltujen kasvien kasvatusta tulee olla linjassa nykyisten EU:n lakien kanssa. EU-maiden tulee sopia yhdessä geenimuunneltujen kasvien tuotannosta ja TTIP ei tule muuttamaan tätä käytäntöä. (Euroopan komissio 2015h.) Greenpeacen julkaisemien neuvottelutekstien perusteella Yhdysvallat on painostanut EU:ta vahvasti kumoamaan lainsäädäntöään, joka kieltää geenimuunnellun ruoan ja hormonilihan. Yhdysvallat haluaisi myös suuremman roolin yrityksilleen ruokaturvallisuuden sääntelyssä. Yhdysvaltojen mielestä kuluttajansuojaamisen sääntöjä tulisi perustella tieteellisesti tehdyn tutkimuksen perusteella. Euroopassa taas hyväksytyt perusteet säännöille on esimerkiksi hyväksi koettu kuluttajansääntö. Huolta on herättänyt, että neuvotteluasiakirjoissa ei ole mitään mainintaa kuluttajansuojaa koskevasta varovaisuusperiaatteesta, josta komissio on luvannut pitää kiinni neuvotteluissa. Yhdysvallat ovat käyttäneet tässä asiassa kovia keinoja neuvotteluissa, muun muassa mahdollisesti epäämällä tuontihelpotuksia eurooppalaisilta autovalmistajilta, jos sopua ei synny. (Teittinen 2016.)

Elintarvikkeiden suhteen ollaan myös huolissaan tuholaistorjunta-aineista. Sopimuksen uskotaan tarkoittavan, että torjunta-aineiden pitoisuudet ruoassa lisääntyvät. Tuholaistorjunta-aineiden turvallisuuden taso pelätään myös laskevan ja niiden sääntelyn heikenevän. (Euroopan komissio 2015m.) Sääntely-yhteistyön pelätään laskevan EU:n torjunta-aineiden ja kemikaalien sääntelyn tasoa (Koivisto 2015). Euroopan komissio on kertonut, että sopimusneuvotteluissa kunnioitetaan nykyisiä olemassa olevia standardeja eikä niiden tasoa heikennetä. TTIP ei siis tule laskemaan turvallisuuden tasoa eikä Euroopan markkinoille sallita Yhdysvaltalaisia tuotteita, jotka eivät vastaa tätä turvallisuuden tasoa. (Euroopan komissio 2015m.)

4.4.3 Muut kiistanalaiset asiat

Julkisen sektorin oikeuksien säilyttäminen on ollut tärkeää kansalaisyhteiskunnalle. Sopimuksen on katsottu uhkaavan julkisen sektorin asemaa aloilla, kuten terveys, koulutus ja sosiaalipalvelut. Huolta on myös veden pumppauksesta. (Euroopan komissio 2015c.) TTIP:n uskotaan haittaavan EU:n oikeutta säännellä ja TTIP:n sääntelyviranomaiset pääsevän kiertämään hallitukset ja valtiot sääntelyssä (Euroopan komissio 2015f). Huolta on myös noussut työntekijöiden oikeuksista (Euroopan komissio 2015r).

Euroopan komissio on vakuuttanut, että TTIP ei tule vaikuttamaan valtion määräysvoimteen ulkoistamisessa, ympäristösuojelussa, sosiaalisessa kehityksessä ja työoikeuksissa (Euroopan komissio 2015d). Valtiot saavat jatkossakin säännellä saavuttaakseen julkispoliittisia tavoitteita (Euroopan komissio 2015f). EU ei aio sitoutua sellaisiin ehtoihin, jotka uhkaavat julkisen sektorin asemaa tai palveluita (Euroopan komissio 2015c). Kilpailussa EU käyttää pohjana nykyistä voimassa olevaa lain kehystä. Näin ollen julkinen sektori on turvattu sopimuksessa EU:n nykyisillä säännöillä, muun muassa koskien kilpailua, avustuksia ja valtio-omisteisia yhtiöitä. TTIP ei voi siis heikentää julkisia palveluita EU:ssa. (Euroopan komissio 2015w.) Myös veden pumppaus ja puhdistus jäävät jokaisen valtion päätäntävaltaan (Euroopan komissio 2015c). Esimerkiksi CETA-sopimuksessa erotettiin herkemmat julkisen sektorin palvelut ja vesi niin, että niillä alueilla voidaan asettaa eurooppalainen palveluntarjoaja etusijalle (Euroopan komissio 2015a, 5). EU pyrkii turvaamaan työntekijöiden oikeudet TTIP:ssä noudattaen kansainvälisiä standardeja (Euroopan komissio 2015r).

Ympäristön kannalta ollaan huolissaan sopimuksen alentavan ympäristönsuojelun tason (Euroopan komissio 2015f). Sopimuksen pelätään myös sivuuttavan kestävä kehitys ja EU:n ilmastopolitiikka kokonaan sekä vähentävän maan oikeuksia päättää luonnonvarojensa käytöstä. Amerikasta tuotava maakaasu olisi energiaa kuluttavaa, mikä saastuttaisi ilmastoa entisestään. (Euroopan komissio 2015s; Euroopan komissio 2015r.) Myös eläintensuojelun tason uskotaan laskevan (Euroopan komissio 2015h).

Euroopan komissio on vastannut näihin huoliin kertomalla, että käytäntöjä ympäristöasioissa yhtenäistetään vain niillä alueilla, joissa suojelun taso on yhtä korkealla. Muuten pidetään kiinni EU:n korkeista standardeista. (Euroopan komissio 2015f.) EU:n ilmastopolitiikka ei tule olemaan osa sopimusta. TTIP:llä pyritään edistämään EU:n ilmastopolitiikan tavoitteita kannustamalla kauppaa ja investointeja vihreisiin tuotteisiin ja palveluihin. (Euroopan komissio 2015r.) Sopimus tulee kattamaan energian tuotannon koko osa-alueen ja tavoitteena on lisätä sääntöjä, jotka edistävät uusituvan energian käyttöä ja energiatehokkuutta. TTIP ei päättä miten valtion luonnonvaroja tulee käyttää. Valtiot saavat siis itse päättää haluavatko sallia esimerkiksi liuskekaasun tuotannon maassaan. Kun päätös tehdään jonkin luonnonvaran käytöstä TTIP kuitenkin mahdollistaa kilpailun ja vapaan pääsyn siihen. Raaka-aineiden kuljetus ei ole toistaiseksi kehittynyt päästöttömäksi, mutta sopimuksessa katsotaan, että maakaasun tuominen Eurooppaan on kuitenkin ympäristöystävällisempää kaiken kaikkiaan kuin hiilin tuonti ja käyttö. (Euroopan komissio 2015s.) Neuvotteluissa EU haluaa käydä vuoropuhelua Yhdysvaltojen hallinnon kanssa eläinten hyvinvoinnin tasosta. EU:n pyrkimyksenä on edistää eläinten hyvinvointia myös muissa kauppaneuvotteluissa. (Euroopan komissio 2015h.)

Kemikaalien suhteen ollaan huolissaan, että EU:ssa saadaan hitaammin aikaiseksi uusia lainsäädännöllisiä toimenpiteitä koskien kemikaaleja (Euroopan komissio 2015i). Kosmetiikan suhteen taas uskotaan, että sopimus sallii kosmetiikan myynnin, jossa on kiellettyjä aineita ja kiellettyjen aineiden listaa pyritään sopimuksen nojalla muuttamaan sallivammaksi. Se tulee myös vaikuttamaan ennalta varautumisen periaatteeseen. Kysymyksen on aiheuttanut myös, mitä tapahtuu sallittujen aineiden listalle. (Euroopan komissio 2015j.) Euroopan komission mukaan kaikessa yhteistyössä pidetään kiinni omasta lainsäätämisen toteuttamisesta, myös kemikaalien suhteen. Lakeja säädetään kehityksen mukaan ja omassa aikataulussa. (Euroopan komissio 2015i.) Kosmetiikan myynnissä jatkossakin tulee noudattaa EU:n lainsäädäntöä. Sopimus ei tule vaikuttamaan EU:n lainsäädäntöön. EU:lla ei ole aikomusta muuttaa kiellettyjen aineiden listaa.

Yhteistyöllä pyritään jakamaan tutkimuksia ja löytää mahdollisia uusia haitallisia aineita. EU:ssa sallittujen aineiden lista on pidempi kuin Yhdysvaltojen. EU toivoo Yhdysvaltojen huomioivan EU:ssa tehty tieteellinen tutkimus heidän listaa tarkasteltaessa. (Euroopan komissio 2015j.)

Suurin huolen aihe lääkkeitä koskien on hintojen nousu. Ihmiset pelkäävät, että sopimuksen myötä lääkkeiden hinnat nousevat ja se tulee myös vaikuttamaan lääkkeistä saataviin korvauksiin. Tämän uskotaan johtuvan henkisen omaisuuden merkityksen kasvun takia, koska silloin muut eivät saisi ollenkaan valmistaa vastaavia lääkkeitä halvemmalla. Huolta on aiheuttanut myös epävarmuus siitä, tuleeko jatkossa lääketutkimusten tiedot julkisiksi. Komissio on vakuutellut, että mikään vapaakauppasopimus ei voi vaikuttaa EU-maiden oikeuteen päättää hintatasosta ja siitä paljon lääkkeitä saa korvausta. EU:lla ja Yhdysvalloilla on jo hyvät säännöt henkisenomaisuuden suojelemiseksi, jotka takaavat, että yritykset hyötyvät tekemästään tutkimustyöstä ja kuluttajat hyötyvät uusista lääkkeistä. EU ei halua neuvotella mitään, joka saataisi nykyiset hyödyt vaaraan tai joka lisäisi kustannuksia EU-maiden terveydenhuollossa. Tiedon julkaisemisesta kliinisissä tutkimuksissa EU:ssa säädettiin uudet käytännöt vuonna 2014. Vapaakauppasopimukset eivät tule vaikuttamaan tähän säädökseen. (Euroopan komissio 2015o.)

Henkinen omaisuus turvaa myös tuotemerkit ja EU:ssa monet ruoat ja juomat ovat tuotettu tietyillä alueilla ja niiden nimi ovat suojatta niiden maantieteellisten merkintöjen mukaan, kuten Champagne kuohuviini tai Beaufort juusto. Yhdysvalloissa tuotteiden nimiä suojataan tavaramerkeillä, mutta useat eurooppalaiset tuotteet eivät ole suojattu. EU:n tavoitteena tässä asiassa on saada Yhdysvallat kehittämään systeemiään. EU haluaa, että Yhdysvallat takaa tuotesuojan sovitun listan mukaan eurooppalaisille maantieteellisesti merkityille tuotteille, jotta muut valmistajat eivät voi väärinkäyttää niitä. Tämä sama tuotesuojalista on käytössä CETA-sopimuksessa. Immateriaalioikeuksiin liittyen uskotaan, että TTIP:llä voidaan yrittää saada joitain sääntöjä läpi niin sanotusti ”takaoven kautta”, mitkä Euroopan komissio yritti omaksua suunnitellun vääräntämisen vastaisen kauppasopimuksen yhteydessä, minkä Euroopan parlamentti kuitenkin hylkäsi. Euroopan komission mukaan EU:lla ja Yhdysvalloilla on jo tarkat täytäntöönpanosäännöt, joten sopimukseen ei liitetä aiheita, kuten internetin palveluntarjoajan vastuu, jotka voivat loukata yksityisyydensuojaa ja sanavapautta. (Euroopan komissio 2015x.)

Elektroniikan ja tietoturva suhteen ollaan huolissaan turvallisuusstandardien laskemisesta. Turvallisuus standardeista ei komission mukaan tingitä ja teknisiä vaatimuksia yhtenäistetään vain, jos mahdollista. EU haluaa edistää globaalien standardien käyttöönottoa. EU ei myöskään salli turvallisuuden tason laskemista kuluttajatuotteissa. (Euroopan komissio 2015n; Euroopan komissio 2015k.) Tietosuojatule olemaan mukana sopimuksessa. EU:n tietosuojalait menevät sopimuksen edelle. (Euroopan komissio 2015c.) Myös lääketieteellisten laitteiden sääntelystä ja hyväksymisestä on noussut huolta. Sopimuksen uskotaan yhdistävän kokonaan lääketieteellisten laitteiden hyväksyttämisen ja vaikuttavan EU:n lääketieteellisten laitteiden sääntelyn uudistuksiin. EU:n tavoitteena ei kuitenkaan ole koskaan ollut yhdistää hyväksyttämistä kokonaan vaan yhtenäistää hyväksymisprosessia, esimerkiksi luomalla yhteisen hyväksymisen hakulomakkeen, jolla olisi mahdollista hakea lupia samaan aikaan EU:sta ja Yhdysvalloista. Sääntelyn uudistuksista keskustellaan EU:n sisällä eikä tähän sopimus pysty vaikuttamaan. (Euroopan komissio 2015l.)

4.5 Sopimuksen vaikutukset

4.5.1 Hyödyt

Euroopan komission teettämän tutkimuksen mukaan TTIP-sopimus tulisi nostamaan EU:n BKT:tä 0,3–0,5 prosenttia joka vuosi. Nousun määrä riippuu siitä, kuinka kattava lopullinen sopimus tulee olemaan. Vastaavasti kasvua Yhdysvaltojen BKT:hen odotetaan 0,2–0,4 prosenttia. Tuloksessa on hyvä ottaa huomioon Euroopan ja Yhdysvaltojen markkinoiden koko, joten kasvu on melko huomattavaa. Taulukosta 3 näkyy eriteltynä myös sopimuksen tuoma kasvu kansantuloon, kotitalouksien tuloon, reaalipalkkaan ja kokonaisvientiin EU:ssa sekä Yhdysvalloissa. (Ecorys 2016, 67–68.) Ulkoasiainministeriön haastattelussa Poutala kertoi, että komission teettämän alustavan vaikutusarvion mukaan sopimuksen pitäisi vaikuttaa myönteisesti myös kolmansissa maissa. Hän tosin mainitsi myös, että Brakmanin ym. vuoden 2015 tutkimuksessa todettiin, että sopimuksella ei olisi juurikaan vaikutusta alhaisemman tulotason maihin. (Poutala 2016.)

Taulukko 3. TTIP-sopimuksen makroekonomiset vaikutukset prosentteina EU:lle ja Yhdysvalloille (Ecorys 2016, 65).

	BKT	Kansantulo	Kotitalouksien tulo	Reaaliansio	Kokonaisvienti
Euroopan Unioni	0,3–0,5	0,2–0,3	0,2–0,4	0,3–0,5	4,6–8,2
Yhdysvallat	0,2–0,4	0,2–0,3	0,2–0,3	0,2–0,4	7,2–11,3

Kaupanesteiden purku helpottaisi huomattavasti yritysten kaupankäyntiä, mikä lisäisi myyntiä ja toisi menestystä yrityksille. Tämä tarkoittaisi myös lisää työpaikkoja, parempaa palkkaan ja suurempia verotuloja valtiolle (Kuusisto & Palmgren 2016). Komission teettämän tutkimuksen mukaan odotettavissa on 0,3–0,5 prosentin kasvu reaali-palkkoihin. Reaali-palkkojen kehitys on linjassa BKT:n kehityksen kanssa ja tukee siten väittämää, että yleinen kustannusten säästö lisää tuottavuutta. Viennin uskotaan lisääntyvän EU:sta 4,6–8,2 prosenttia ja tuontien EU:hun 4–7,4 prosenttia. Yhdysvalloista vienti kasvaisi 7,2–11,3 prosentilla ja tuonti noin 4 prosentilla. Viennin ja tuonnin lisääntyminen kertoo myös kokonaiskaupankäynnin kasvusta. EU:n ja Yhdysvaltojen keskinäisessä kaupankäynnissä vientien EU:sta Yhdysvaltoihin odotetaan kasvavan 15,3–27 prosenttia ja vientien Yhdysvalloista EU:hun 22–35,7 prosenttia. (Ecorys 2016, 70–74.)

Sääntely-yhteistyöllä pystytään helpottamaan yrittäjien vientiä ja tuontia. Yhteistyöllä yhdistetään standardeja, mikä nopeuttaa käsittely- ja tarkastusprosesseja, esimerkiksi tullissa. Se myös poistaa tarpeen kahdenkertaisille tarkastuksille, koska Yhdysvalloissa hyväksyttäisiin jo EU:ssa turvallisiksi todistetut tuotteet ja toisin päin. Sääntely-yhteistyön tarkoituksena ei ole kuitenkaan alentaa EU:n korkeita standardeja, esimerkiksi terveyttä ja kuluttajansuojaa koskien, vaan helpottaa yrittäjien toimintaa ja parantaa tuotteiden laatua. Sopimus helpottaa myös yrittäjien toimintaa Yhdysvalloissa, muun muassa hyväksymällä eurooppalaiset ammattipätevyudet ja yhtenäistämällä lupakäytäntöjä. EU:ssa on myös katsottu, että tiedonjakaminen ja konsultointi varhaisessa vaiheessa, edesauttaa osapuolten resurssien hyödyntämistä mahdollisimman tehokkaasti. Tällä voidaan välttää myös turhilta kaupanesteiltä. (Ulkoasiainministeriö 2016.)

Kaupankäynnin kasvu tulee osittain laskemaan myös kuluttajahintoja. Etenkin Yhdysvalloista tuoduissa tuotteissa hinnat voivat laskea keskimäärin 4,1 prosenttia. Hintojen

laskua voidaan selittää kaupanesteiden poistolla, joka säästää kustannuksia. Vaikka Yhdysvalloista tuotujen tuotteiden hintojen odotetaan laskevan tutkimus odottaa, että keskimääräinen kuluttajahintojen taso Euroopassa tulisi nousemaan noin 0,2 prosenttia. Tulosta on mitattu keskiverto kuluttajakorin mukaan ja tutkimuksessa ei ole otettu huomioon mahdollisia kaupanesteiden poistoja jalostetussa elintarvikkeissa. Kuluttajahintoja tutkittaessa on myös otettava huomioon kokonaisuus. Sopimuksen odotetaan nostavan BKT:tä ja palkkoja EU:ssa, joten kuluttajahintojen oletetaan seuraavan samaa kehitystä. Ostovoiman odotetaan kuitenkin paranevan, koska hintojen kehitys on paljon maltillisempaa. Kuluttajat tulevat myös hyötymään suuremmasta valikoimasta erilaisia tuotteita. (Ecorys 2016, 115–116.)

Terveyden edistämiseksi sopimuksessa on pyritty nopeuttamaan uusien terveydenhuollon laitteiden markkinoillepääsyä. Näitä laitteita valmistaville yrityksille kustannussäästöjä syntyisi sääntelyn ja hyväksyttämisen yhtenäistämistä. Nämä kustannussäästöt voisi näkyä myös kuluttajille halvemmissä hinnoissa. Lääkkeiden lupaprosessin harmonisointi nopeuttaisi uusien lääkkeiden markkinoillepääsyä ja näin päästäisiin hyötymään lääkkeiden parissa tehdystä innovaatiosta. Tämä voisi parantaa potilasturvallisuutta, edistää innovaatiota ja lisätä kustannustehokkuutta. (Ecorys 2016, 127–128.)

Sopimukseen pyritään sisällyttämään sääntöjä koskien työntekijöiden oikeuksia, ihmisoikeuksia, ympäristönsuojelua, ilmastopolitiikkaa, korruptiota, valtio-omisteisia yrityksiä ja henkisiä oikeuksia. Mikäli sopimus toteutuu tämän sisällön osalta, voisi näistä tulla maailmanlaajuisesti käytettäviä standardeja. Se edistäisi maailmantaloutta suuren askeleen kestävämpää kehitystä kohti. (Kuusisto & Palmgren 2016.)

4.5.2 Haitat

TTIP:n suurin huolen aiheuttaja ja kiistanalaisin asia sopimuksessa on sijoittajansuoja. Monet kansalaisyhteiskunnan ryhmät ovat huolissaan, että se antaa yrityksille liikaa valtaa ja että se rajoittaa valtion itsemääräämisoikeutta (Government of the Netherlands). Helsingin yliopiston akatemiaprofessorin Martti Koskenniemen mukaan on hyvä, että Euroopan komissio on kuunnellut kansalaisyhteiskunnan huolia ja muuttanut sijoittajansuojaan liittyvää riitojenratkaisumenettelyä julkisemmaksi. Hän kuitenkin toteaa, että ”en ymmärrä miksi meidän tulisi hyväksyä se, että kansalliseen suvereniteettiin oleellisesti kuuluva lainsäädäntöoikeus tulisi jossain muualla arvioiduksi”. Hänen mu-

kaansa valtioiden tuomioistuimet ovat päteviä arvioimaan, onko lainsäädäntö tai hallintopäätös ollut reilu. (Laurokari 2016.)

Terveyshaittojen vuoksi epäilyjä on herättänyt niin kutsuttujen ”epäterveellisten hyödykkeiden” tullitariffien laskeminen, koska tutkimusten mukaan se todennäköisesti tulisi laskemaan myös tuotteiden kuluttajahintoja. Tämän kaltaisten tuotteiden hintojen laskun vaikutuksia on vaikea ennustaa, esimerkiksi voisiko tupakkatuotteiden hinnanlasku houkutella uusia ihmisiä polttamaan. EU:ssa valtiot ovat esimerkiksi pyrkineet vähentämään tupakointia nostamalla tupakkatuotteiden verotusta, joten hinnanlaskun voisi kompensoida verotuksella. Kansalaisyhteiskunta kuitenkin pelkää, että uusi sijoittajansuoja ei enää sallisi valtioiden kompensoida hintoja verotuksella, koska se saattaisi tuotteen epäedulliseen asemaan ja aiheuttaisi tuotteen valmistajalle tappiota. Tämän johdosta pelätään, että kyseinen tuotteen valmistaja voisi vastata tähän kanteella. Tosin Euroopan komission uuden ehdotuksen mukaan tämän ei pitäisi olla mahdollista, koska siinä yleisen edun parhaaksi tehdyn sääntelyn aiheuttama tappio ei ole tarpeeksi hyvä syy kanteelle. (Ecorys 2016, 126–127.)

Lääkkeisiin liittyen kansaisyhteiskunnassa on herättänyt huolta henkisen omaisuuden käytäntöjen yhtenäistäminen. Etenkin patenttien kattavuus on ollut huolenaihe, koska sen pelätään aiheuttavan lääkkeiden hintojen nousua ja pidentävän lääkeyhtiöiden monopoliaseman aikaa, jolloin yhtiöt saavat yksioikeuden valmistaa kehittämänsä lääkettä. Tämän ajan pidentäminen aiheuttaisi lääkekehityksen hidastumista, hintojen nousua ja lääketuotannon riittämättömyyttä. Toisaalta, jos yritykset eivät saisi hyötyä taloudellisesti omasta lääkekehityksestä, eivät lääkeyhtiöt investoisi ollenkaan uusiin innovaatioihin. (Ecorys 2016, 129.) EU haluaa pyrkiä säilyttämään hyvän tasapainon näiden välillä (Euroopan komissio 2015o).

EU haluaisi noudattaa TTIP-sopimuksessa kansainvälisiä työoikeuksien standardeja kuten ILO (International Labour Organisation). Yhdysvalloissa ei kuitenkaan noudateta ILO:n standardeja kuin muutamilta osin. On jo siis selvää, että TTIP ei tule kovin paljon edistämään ILO:n standardeja. Huolta onkin herättänyt, että tullimaksujen alentaminen toisi paineita laskea myös työn kustannuksia ja työoikeusstandardien noudattaminen usein nostaa työn kustannuksia. Tämä voi johtaa siihen, että työn kustannusten laskun takia ruvetaan suosimaan vain minimi standardien noudattamista. (Ecorys 2016, 137.) Sopimus voi myös viedä työpaikkoja joillain aloilla kansainvälisen kilpailun myötä. Tut-

kimukset ovat osoittaneet, että esimerkiksi koneiden ja lihan tuotannossa työpaikat tulee vähentymään tuotannon laskiessa. (Government of the Netherlands.)

4.5.3 Vaikutukset Suomen kannalta

TTIP-sopimuksen hyödyt ulottuisivat myös Suomeen. Tutkimusten mukaan Suomen BKT kasvaisi 0,3 prosenttia (Poutala 2016). Vientimaana Suomelle sopimus on erittäin tärkeä ja voisi tuoda suomalaisille yrityksille uusia liiketoimintamahdollisuuksia (Elinkeinoelämän keskusliitto 2014). Sopimus toisi kasvua Yhdysvaltojen vientiin myös suomalaisittain tärkeille aloille. Näistä esimerkkinä kemianteollisuus, johon odotetaan kasvua 20 prosenttia, ja metsäteollisuuteen, johon on odotettavissa noin 10 prosenttia kasvua. (Hartikainen 2015.)

Suomelle etenkin kaupanesteiden poisto on tärkeää viennissä Yhdysvaltoihin, koska Suomessa toimii paljon pienempiä yrityksiä, joille korkeat kustannukset voivat olla jopa este viennille. Sopimuksen toteutuessa, se voisi kohentaa Suomen taloutta, vientiä ja työllisyyttä. (Häkämies 2016.) Suomen viennit Yhdysvaltoihin ovat noin 15–20 prosenttia kokonaisviennistä, jos mukaan ei lasketa EU-aluetta. Suomalaisten yritysten sijoituksen Yhdysvaltoihin ovat yhteensä 43 prosenttia ja Yhdysvaltalaisten yritysten sijoitukset Suomeen 21,9 prosenttia. Sopimuksen myötä suomalaisten vientien Yhdysvaltoihin odotetaan kasvavan 26,4 prosenttia ja tuontien Yhdysvalloista 42,7 prosenttia. Palkkojen Suomessa odotetaan lisääntyvän keskimäärin 0,5 prosenttia sopimuksen johdosta. (Ecorys 2016, 78–79.)

4.5.4 Vaikutukset PK-yritysten kannalta

Pyrin selvittämään sopimuksen vaikutuksia PK-yrityksiin sähköpostihaastatteluin. Sain vastauksen kyselyyn kahdesta yrityksestä. Ensimmäisenä vastauksen sain Yhdysvaltalaisesta PK-yrityksestä Sumi's, josta minulle vastasi yrityksen omistaja Sumi Siegel. Toinen vastaus tuli suomalaiselta PK-yritykseltä Unimac Oy, josta vastauksen sain yrityksen toimitusjohtajalta Risto Leppäselältä.

Siegel ilmoitti haastattelussa, ettei näe kovin paljon hyötyä sopimuksesta liiketoiminnalleen, koska hän ei ole nytkään kohdannut ongelmia tuonnissa. Pienissä tilausmäärissä ei ole ollut ongelmia tulleissa eikä hän ole kohdannut muitakaan kaupanesteitä tuon-

nissa Euroopasta. Siegel näki, että hyötyä voisi olla enemmän, jos tilausten määrät olisivat suuremmat. (Siegel 2017.) Leppänen taas näki sopimuksessa paljon mahdollisia hyötyjä. Hänen mukaan se helpottaisi markkinoillepääsyä. Etuna hän näki myös erilaisten hyväksymisprosessien ja tarkastusten yhdenmukaistamisen Euroopan kanssa, koska tuotetarkastukset voivat olla kalliita pienille yrityksille. Sopimus voisi tuoda myös mahdollisuuden saada käyttöön komponentteja, jotka ovat aikaisemmin olleet tuontikiellossa. Haittoina Leppänen näki kilpailevan tuonnin lisääntymisen ja suuret kilpailijat. Suurilla yrityksillä on enemmän resursseja markkinointiin ja ne saattavat laskea hintatasoa. (Leppänen 2017.)

Kaupankäynnissä Leppänen näkee mahdollisuutena maailmanlaajuisen yhteistyön mahdollisuuksien moninkertaistumisen ja yhteistyön hyödyntämisen muun muassa toimituksissa. Myös hyväksymisprosessien yhtenäistäminen helpottaa kaupankäyntiä ja tavaratoimituksia. (Leppänen 2017.) Siegel totesi, että sopimuksen vaikutukset voisivat näkyä jonkin verran hinnoissa (Siegel 2017). Kuluttajien kannalta Leppänen näkee hintakilpailun etuna, koska se voisi laskea myös kuluttajahintoja. Valmistajat joutuvat myös tarkistamaan tuotteensa laadun. Etuna hän näkee myös tuotevalikoimien lisääntymisen ja harvinaisempien tuotteiden saatavuuden paranemisen. (Leppänen 2017.)

Leppänen näkee sopimuksessa enemmän mahdollisuuksia kuin uhkia. Hänen mukaansa vientimahdollisuudet voisivat kasvaa ja, vaikka kilpailu kiristyisi markkinoilla, voisi se myös lisätä tuotteille kysyntää. Myös Leppänen näkee sopimuksen uhkana sijoittajansuojan, joka on noussut sopimuksen kiistanalaisimmaksi asiaksi. Hänen mukaan se voisi aiheuttaa lainkiertoa ja ristiriitoja investoijien sekä valtioiden välille, esimerkiksi ympäristöasioissa. (Leppänen 2017.) Siegel näkee sopimuksen tuovan enemmän mahdollisuuksia suurille yrityksille, jotka kuljettavat suuria volyymeja. Hän ei ollut täysin varma, pitäisikö hänen olla sopimuksen kannalla vai ei. (Siegel 2017.)

Kysyin myös Ulkoasiainministeriön haastattelussa heidän näkemyksestään, miten sopimus voisi auttaa pienempiä yrityksiä. Poutala kertoi, että sopimuksen tarkoituksena on nimenomaan helpottaa PK-yritysten kansainvälistymistä. Sopimus pyrkii poistamaan kaupanesteitä, kuten tullitariffit ja kaksikertaiset testaukset, sujuvoittamaan tullausmenettelyjä, helpottaa tiedon ja työlupien saantia sekä vähentää byrokratiaa. (Poutala 2016.) Myös Euroopan komission teettämässä tutkimuksessa on tunnistettu PK-yrittäjien kohtaamat ongelmat ja kaupanesteet. Tutkimuksen yhteenvedossa painotettiin, kuinka tärkeää on auttaa PK-yrityksiä kaupanesteiden poiston lisäksi ihan käytän-

nön tasolta lähtien. Erityisen tärkeänä siinä nähtiin EU:n sopimuksessakin ehdottama tiedonjakosivu PK-yritysten toiminnan helpottajana, koska monet yritykset ovat ilmoittaneet, että tiedonsaanti Yhdysvaltojen käytännöistä ja säädöksistä on ollut hankalaa. (Ecorys 2016, 110.)

5 Lopuksi

5.1 Yhteenveto selvityksestä

TTIP-sopimuksella pyritään ajamaan monia hyviä asioita yrittäjien kansainvälisyyden helpottamiseksi ja kasvun lisäämiseksi. Euroopan komission laatima sopimusmalli vaikuttaa hyvältä sisällöllisesti, koska se huomioi monien tahojen edut ja on oikeudenmukainen. Tullitariffien ja muiden kaupanesteiden poisto toisi molemmille osapuolille taloudellista kasvua ja lisääisi työllisyyttä. Se myös takaisi yrittäjille ja investoijille yhdenmukaisen kohtelun kansallisuudesta riippumatta. Hienoa olisi myös, jos sopimuksella pystyttäisiin samalla edistämään kestävää kehitystä ja asettamaan pohja tulevien sopimusten standardeihin, joilla voisi ohjata maailmankaupan kehittymistä kestävämpään suuntaan.

Sopimuksen suurin etu on panostus sääntely-yhteistyöhön, jolle on omistettu iso osuus sopimuksesta. Sääntely-yhteistyön on tarkoitus tuoda hyötyjä monille aloille ja tuoteryhmille, kuten elintarvikkeisiin, kemikaaleihin, elektroniikkaan ja laitteisiin, lääkkeisiin sekä ajoneuvoihin. Sääntely-yhteistyöllä voidaan poistaa kahdenkertaiset tarkastukset yhtenäistämällä standardeja, käytäntöjä ja pakkausmerkintöjä. Kahdenkertaisia tarkastuksia voidaan myös vähentää hyväksymällä toistensa vaatimustenmukaisuustodistukset. Yhteistyöllä pyritään etenkin poistamaan tutkimuksissa ilmenneet yleisimmät kaupanesteet eli tekniset kaupanesteet. Niitä ovat tuotetestaukset ja sertifikaatit. Niiden yhtenäistäminen helpottaisi huomattavasti yrittäjien kaupankäyntiä Yhdysvaltojen kanssa. Myös tullausmenettelyiden, kuten käytäntöjen ja lomakkeiden, yhtenäistäminen olisi suuri helpotus yritysten vientiin ja tuontiin. Sääntely-yhteistyöllä voidaan helpottaa myös ammattilaisten toimintaa uusilla markkinoilla yhtenäistämällä lupa- ja lissenssikäytäntöjä ja ammattipätevyysien hyväksyntää. Tiivis yhteistyö kuitenkin herättää kysymyksen, voiko liian tiivis yhteistyö hidastaa uusien käytäntöjen voimaan tuloa. Euroopan komissiosta on vakuuteltu, että sääntelyviranomaiset säilyttäisivät oikeuden myös itsenäisyyteen.

Sopimuksen kannattavin asia on PK-yritysten auttaminen ja se, että sopimuksessa ne on huomioitu jopa omalla osiolla. Euroopan komissio on huomioinut hyvin sopimusehdotuksissa PK-yritysten toiveet ja pyrkinyt poistamaan niiden ilmoittamia suurimpia kaupanesteitä. Erityisen hieno huomio sopimuksissa oli yritysten tiedonsaannin parantaminen tiedonjakosivun avulla. PK-yritysten tukeminen on myös tehokkain kanava luoda lisää työpaikkoja, koska ne jo nyt työllistävät kaksi kolmannesta yksityisestä sektorista. PK-yritysten ja kansalaisyhteiskunnan tiedottaminen jo varhaisessa vaiheessa myös sopimuksen tuomista eduista etenkin PK-yrityksille voisi vähentää sopimuksen saamaa negatiivista mainetta, joka on varmasti osittain tullut siitä, että verkossa on paljon enemmän sopimusta vastustavaa materiaalia.

TTIP-sopimuksen ylivoimaisesti suurin huolen aihe on ollut sijoittajansuojalauseke. Tässä asiassa on hyvä, että Euroopan komissio on kuunnellut Euroopan parlamentin ja kansalaisyhteiskunnan huolia ja uudistanut ehdotustaan. EU:lla on nyt mielestäni hyvä ehdotus kiistanalaiseen riitojenratkaisumenettelyyn. Julkinen tuomioistuin olisi paljon oikeudenmukaisempi ja läpinäkyvämpi menettelytapa kuin yksityinen välimiesmenettely. Tästä ehdotuksesta ei tule mielestäni joustaa eikä tehdä kompromisseja sen suhteen. Toinen vaihtoehto olisi harkita sijoittajansuojan jättämistä pois sopimuksesta kokonaan, koska se väärinkäytön mahdollisuus voi olla suuri, kuten Kanadan esimerkistä voi todeta.

Ympäristön kannalta mietityttää energian ja raaka-aineiden vapauttaminen, koska liiallinen luonnonvarojen kulutus voi olla haitaksi. Yleisimmät sijoittajansuojaan liittyvät kanteet koskivat raaka-aineiden hankintaan koskevia rajoituksia. Sijoittajansuojan on siis tarkoitus turvata ulkomaisen sijoittajan yhdenvertainen kohtelu. Valtiot kuitenkin haluavat suojella luontoaan, joten mihin vedetään raja, kuinka paljon ympäristöä saa suojella ja kuinka paljon ulkomaisten sijoittajien toimintaa tulee sallia.

Elintarvikkeita ja maataloustuotteita pidetään herkkinä tuotealueina. Niiden tuotannossa on hyvin paljon poikkeuksia EU:n ja Yhdysvaltojen välillä. EU:ssa vastustetaan vahvasti muuntogeenituotteita ja kasvuhormonilihaa. Mielestäni tässä on kuitenkin yksi asia, jossa EU:lla olisi mahdollista joustaa, koska esimerkiksi geenimuunneltu vilja on osoitettu täysin turvalliseksi. Sen tuonnille voisi esimerkiksi asettaa kiintiöt, jolla sitä olisi mahdollista säännellä. Hormoniliha sen sijaan on osoitettu haitalliseksi, ja sen tuontikiellosta tulee jatkossakin pitää kiinni.

Euroopan komissio on useammassa kohdassa koskien sopimuksen kiistanalaisia asioita vakuutellut, ettei EU:n korkeista standardeista jousteta. Tästä herää kuitenkin kysymys, pystyykö Euroopan komissio pitämään kiinni tiukoista ehdoistaan niin monessa asiassa. Sopimus ei todennäköisesti mene läpi nykyisessä muodossaan. Jos sopimuksen neuvottelut taas käynnistyvät, nähtäväksi siis jää, mistä EU joutuu tinkimään, ja kuinka paljon se tulee vaikuttamaan EU:n turvallisuus- ja oikeusstandardeihin koskien esimerkiksi elintarvikkeita ja maataloutta, ympäristön- ja eläintensuojelua, työoikeuksia, kuluttajansuojaa sekä julkisia palveluita.

Tällä hetkellä sopimuksen tulevaisuus on hyvin epävarma. Sen neuvottelut ovat jäässä, eikä jatkumisesta ole merkkejä. Presidentti Trumpin hallinnon linjaus koskien TTIP-sopimusta on vielä hyvin epäselvä, koska sitä ei ole kommentoitu kovinkaan paljoa. Joka tapauksessa on arvioitu, että neuvotteluiden uudelleen käynnistämiseen voi mennä jopa vuosia. EU:lla on meneillään myös monia muita kauppasopimusneuvotteluita, jotka tuovat paljon mahdollisuuksia kasvuun ja kaupan edistämiseen. EU:n kannattaa nyt keskittyä etenkin Aasian kasvaviin markkinoihin. TTIP tuo kuitenkin niin paljon mahdollisuuksia, ettei sitä kannata kokonaan hylätä ainakaan hyödyllisiksi todettujen osa-alueiden osalta. Pohdittavaksi jää, kannattaako neuvottelut tulevaisuudessa käynnistää samalla sopimuskokonaisuudella vai tulisiko sitä muokata tai kenties luoda uusi suppeampi kokonaisuus käyttäen TTIP:stä hyödyllisiksi todettuja asioita pohjana.

5.2 Oma arvio

Opinnäytetyön tarkoituksena oli antaa yleinen käsitys kaupan vapauttamisesta ja TTIP-sopimuksesta. Työn tavoitteena oli tuottaa ymmärrettävä selvitys sopimuksesta, josta ilmenee sen olennaisimmat hyödyt ja haitat EU:n ja PK-yritysten kannalta. Samalla tarkoituksena oli syventää omaa osaamista asiassa. Koen, että onnistuin selvityksessä hyvin. Sain tuotua esiin mielestäni olennaisimmat hyödyt ja haitat niin EU:n kuin PK-yritysten kannalta. Selvitys etenee myös johdonmukaisesti ja selkeästi, mikä tekee siitä helposti ymmärrettävän.

Aloitin opinnäytetyön työstämisen huhtikuussa 2016, kun viimein löysin sopivan aiheen. Opinnäytetyön teolle asettamani alkuperäinen aikataulu venyi lopulta useammalla kaudella monista eri syistä. Alussa työ ei edistynyt kovin vauhdikkaasti, koska koin kesätyön ohella työhön keskittymisen hankalaksi. Alkukankeus johtui myös paljon siitä,

etten oikein tiennyt, miten lähestyä aihetta. Minua ei kuitenkaan loppujen lopuksi aika-
taulun venyminen haittaa, koska en halunnut tinkiä työn laadusta.

Prosessin aikana suurin haaste on ollut sopivan aineiston löytäminen. Toinen oli läh-
demateriaalin tulkitseminen. Koska suurin osa aineistosta oli englanniksi, minulla oli
jonkin verran ongelmia ammattisanaston kanssa. Pyrin löytämään työhön luotettavaa
aineistoa, joka olisi mahdollisimman ajantasaista. Kirjallisuudesta osa oli hieman van-
hempaa, mutta pyrin tarkistamaan, että tieto oli edelleen paikkansa pitävää. Lähteinä
käytin myös verkossa julkaistuja tutkimuksia ja Euroopan komission, ministeriöiden,
virallisten organisaatioiden ja yhdistysten verkkosivuja. Käytin myös paljon ajankohtai-
sia artikkeleita, joiden kohdalla pyrin varmistamaan lähteen luotettavuuden ja tiedon
paikkansa pitävyyden. Koin, että käyttämäni lähteet olivat luotettavia ja käytin valinnas-
sa paljon harkintaa. Näin ollen koin myös, että työn tulokset ovat luotettavia.

Haastatteluiden toteutuksen olisin voinut tehdä paremmin. Haastattelua suunnitelles-
sani ajattelin, ettei kyselylomake toimisi laadullisessa tutkimuksessa niin hyvin. Jälkeen
päin mietittynä olisin kuitenkin voinut kokeilla toteuttaa sitä myös kyselylomakkeella,
koska siihen olisi ollut mahdollisesti helpompi ja nopeampi vastata, joten olisin voinut
saada enemmän vastauksia. Etenkin yrityksiä haastatellessa tämä olisi voinut olla pa-
rempi ratkaisu, koska monien yritysten vastaus oli, etteivät he ehdi vastaamaan kyse-
lyyn. Olen kuitenkin erittäin tyytyväinen saamiini haastatteluihin ja kiitollinen vastaajille,
koska haastattelut mielestäni täydensivät selvitystä hyvin. Ulkoasiainministeriöstä myös
toivottiin, että laitan selvityksen heille luettavaksi, mikä toi minulle lisää merkitystä työn
tekemiseen.

Kaiken kaikkiaan mielestäni opinnäytetyöprosessi onnistui kohtalaisen hyvin ja saavu-
tin asettamani tavoitteet. Sain työstä paljon uutta tietoa, jota toivon voivani hyödyntää
myös tulevaisuudessa joko työssäni tai mahdollisesti jatko-opinnoissa. Haaveenani on
aina ollut perustaa oma verkkokauppa, ja nykyään melkein kaikki tuotteet valmistetaan
ulkomailla. Työn tekeminen antoi siis myös hyvän pohjatiedon kansainvälisistä markki-
noista ja kaupankäyntiin liittyvistä sopimuksista sekä käytännöistä.

Lähteet

- Aggarwal, Vinod K. 2016. Mega-FTAs and the trade-security nexus: The trans-pacific partnership (TPP) and Regional comprehensive economic partnership (RCEP). *AsiaPacific issues* no. 123, 1–8.
[Http://search.ebscohost.com.ezproxy.metropolia.fi/login.aspx?direct=true&db=afh&AN=114680581&site=ehost-live](http://search.ebscohost.com.ezproxy.metropolia.fi/login.aspx?direct=true&db=afh&AN=114680581&site=ehost-live). Luettu 23.9.2016.
- Aittokoski, Heikki 2017. Trump voi käynnistää kauppapolitiikallaan maailmanlaajuisen noidankehän, jossa Suomellakin on paljon hävittävää. *Helsingin Sanomat*. Päivitetty 28.1.2017. [Http://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000005064782.html](http://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000005064782.html). Luettu 19.2.2017.
- Attac 2013. Alueelliset kauppasopimukset. [Http://maailmantalous.net/fi/abc/alueelliset-kauppasopimukset](http://maailmantalous.net/fi/abc/alueelliset-kauppasopimukset). Luettu 17.1.2017.
- Barlow, Maude 2015. NAFTA's ISDS: Why Canada is one of the most sued countries in the world. *Common Dreams*. Päivitetty 23.10.2015.
[Http://www.commondreams.org/views/2015/10/23/naftas-isds-why-canada-one-most-sued-countries-world](http://www.commondreams.org/views/2015/10/23/naftas-isds-why-canada-one-most-sued-countries-world). Luettu 6.3.2017.
- Bartels, Lorand & Ortino, Frederico 2006. *Regional trade agreements and the WTO legal system*. Oxford University Press, Oxford.
- Bureau of Economic Analysis 2014. U.S. MNE Activities: Preliminary 2014 Statistics. [Https://www.bea.gov/international/pdf/usdia_2014p/Group%20I%20B5%20to%20B6.pdf](https://www.bea.gov/international/pdf/usdia_2014p/Group%20I%20B5%20to%20B6.pdf). Luettu 20.2.2017.
- Ecorys 2016. Trade SIA on the Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) between the EU and the USA. Draft Interim Technical Report. [Http://www.trade-sia.com/ttip/wp-content/uploads/sites/6/2014/02/TSIA-TTIP-draft-Interim-Technical-Report.pdf](http://www.trade-sia.com/ttip/wp-content/uploads/sites/6/2014/02/TSIA-TTIP-draft-Interim-Technical-Report.pdf). Luettu 20.11.2017.
- Ekholm, Peter 2004. *Transatlanttinen suhde. Yhdysvallat Euroopan Unionin peilinä*. Sitra 261. Edita, Helsinki.
- Euroopan komissio 2010. *Kauppa, kasvu ja maailmanpolitiikka. Kauppapolitiikka Eurooppa 2020 -strategian kulmakivenä*.
[Http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2010/november/tradoc_146957.pdf](http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2010/november/tradoc_146957.pdf). Luettu 16.2.2017.
- Euroopan komissio 2013. *EU - US Transatlantic Trade and Investment Partnership. Trade Cross-cutting disciplines and Institutional provisions*.
[Http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/july/tradoc_151622.pdf](http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/july/tradoc_151622.pdf). Luettu 7.3.2017.
- Euroopan komissio 2015a. *The Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) TTIP explained*. Päivitetty 19.3.2015.
[Http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2014/may/tradoc_152462.pdf](http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2014/may/tradoc_152462.pdf). Luettu 17.10.2016.
- Euroopan komissio 2015b. *Trade in goods and customs duties in TTIP*.
[Http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_152998.1%20Trade%20in%20goods%20and%20customs%20tariffs.pdf](http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_152998.1%20Trade%20in%20goods%20and%20customs%20tariffs.pdf). Luettu 17.10.2016.

Euroopan komissio 2015c. Services in TTIP.

[Http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_152999.2%20Services.pdf](http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_152999.2%20Services.pdf).
Luettu 17.10.2016.

Euroopan komissio 2015d. Public procurement in TTIP.

[Http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153000.3%20Public%20Procurement.pdf](http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153000.3%20Public%20Procurement.pdf). Luettu 17.10.2016.

Euroopan komissio 2015e. Rules of origin (ROOs) in TTIP.

[Http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153001.4%20RoO%20REV%20150109.pdf](http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153001.4%20RoO%20REV%20150109.pdf). Luettu 17.10.2016.

Euroopan komissio 2015f. Regulatory cooperation in TTIP.

[Http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153002.1%20RegCo.pdf](http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153002.1%20RegCo.pdf).
Luettu 17.10.2016.

Euroopan komissio 2015g. Technical barriers to trade (TBTs) in TTIP.

[Http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153003.2%20TBTs.pdf](http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153003.2%20TBTs.pdf).
Luettu 17.10.2016.

Euroopan komissio 2015h. Food safety and animal and plant health in TTIP.

[Http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153004.3%20Food%20safety,%20a+p%20health%20\(SPS\).pdf](http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153004.3%20Food%20safety,%20a+p%20health%20(SPS).pdf). Luettu 17.10.2016.

Euroopan komissio 2015i. Chemicals in TTIP.

[Http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153005.pdf](http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153005.pdf). Luettu
18.10.2016.

Euroopan komissio 2015j. Cosmetics in TTIP.

[Http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153006.4.2%20Cosmetics.p
df](http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153006.4.2%20Cosmetics.pdf). Luettu 18.10.2016.

Euroopan komissio 2015k. Engineering products in TTIP.

[Http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153007.4.3%20Engineering.
pdf](http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153007.4.3%20Engineering.pdf). Luettu 18.10.2016.

Euroopan komissio 2015l. Medical devices in TTIP.

[Http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153008.4.5%20Med%20dev
ices.pdf](http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153008.4.5%20Med%20devices.pdf). Luettu 18.10.2016.

Euroopan komissio 2015m. Pesticides in TTIP.

[Http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/february/tradoc_153136.4.6%20Pesticides.
pdf](http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/february/tradoc_153136.4.6%20Pesticides.pdf). Luettu 18.10.2016.

Euroopan komissio 2015n. Information and communication technologies (ICT) in TTIP.

[Http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153009.pdf](http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153009.pdf). Luettu
18.10.2016.

Euroopan komissio 2015o. Pharmaceuticals in TTIP.

[http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153010.4.7%20Pharmaceuti
cals.pdf](http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153010.4.7%20Pharmaceuticals.pdf). Luettu 18.10.2016.

Euroopan komissio 2015p. Textiles in TTIP.

[Http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153011.4.8%20Textiles.pdf](http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153011.4.8%20Textiles.pdf).
Luettu 18.10.2016.

Euroopan komissio 2015q. Vehicles in TTIP.

[Http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153012.4.9%20Vehicles.pdf](http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153012.4.9%20Vehicles.pdf).
Luettu 18.10.2016.

Euroopan komissio 2015r. Trade and Sustainable Development (TSD) in TTIP.

[Http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153013.1%20TSD.pdf](http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153013.1%20TSD.pdf).
Luettu 18.10.2016

Euroopan komissio 2015s. Energy and raw materials in TTIP.

[Http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153015.2%20Energy%20and%20raw%20materials.pdf](http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153015.2%20Energy%20and%20raw%20materials.pdf).
Luettu 18.10.2016.

Euroopan komissio 2015t. Customs and trade facilitation in TTIP.

[Http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153016.3%20CTF.pdf](http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153016.3%20CTF.pdf).
Luettu 18.10.2016.

Euroopan komissio 2015u. Small and medium-sized enterprises (SMEs) in TTIP.

[Http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153017.4%20SMEs%20REV%20151105.pdf](http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153017.4%20SMEs%20REV%20151105.pdf).
Luettu 18.10.2016.

Euroopan komissio 2015v. Investment.

[Http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153018.pdf](http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153018.pdf).
Luettu 18.10.2016.

Euroopan komissio 2015w. Competition policy in TTIP.

[Http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153019.6%20Competition%20SoE%20Subsidies%20merged.pdf](http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153019.6%20Competition%20SoE%20Subsidies%20merged.pdf).
Luettu 18.10.2016.

Euroopan komissio 2015x. Intellectual property rights (IPR) and geographical indications (GIs) in TTIP.

[Http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153020.7%20IPR,%20GIs%202.pdf](http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153020.7%20IPR,%20GIs%202.pdf).
Luettu 18.10.2016.

Euroopan komissio 2015y. Government-to-government dispute settlement (GGDS) in TTIP.

[Http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153021.8%20Dispute%20settlement.pdf](http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153021.8%20Dispute%20settlement.pdf).
Luettu 18.10.2016.

Euroopan komissio 2016a. EU negotiating texts in TTIP. Päivitetty 27.7.2016.

[Http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1230](http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1230).
Luettu 11.10.2016.

Euroopan komissio 2016b. How TTIP would work. Päivitetty 14.7.2016.

[Http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ttip/about-ttip/contents/](http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ttip/about-ttip/contents/).
Luettu 11.10.2016

Euroopan komissio 2016c. Questions and answers. Päivitetty 6.9.2016.

[Http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ttip/about-ttip/questions-and-answers/](http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ttip/about-ttip/questions-and-answers/).
Luettu 21.11.2016.

Euroopan komissio 2017. How we'll make TTIP happen. Päivitetty 9.2.2017.

[Http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ttip/about-ttip/process/](http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ttip/about-ttip/process/).
Luettu 19.2.2017.

Euroopan Unioni 2017. EU:n yhteistyö raha-asioissa. Päivitetty 17.2.2017.
[Http://europa.eu/european-union/about-eu/money/euro_fi](http://europa.eu/european-union/about-eu/money/euro_fi). Luettu 20.2.2017.

Eurostat 2016. The EU in the world - economy and finance. Päivitetty 8.8.2016.
[Http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/The_EU_in_the_world_-_economy_and_finance](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/The_EU_in_the_world_-_economy_and_finance). Luettu 20.2.2017.

Elinkeinoelämän keskusliitto 2014. TTIP-sopimuksella vauhtia Suomen talouteen. Päivitetty 26.5.2014. <https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/2014/05/26/ttip-sopimuksella-vauhtia-suomen-talouteen/>. Luettu 7.3.2017.

Elinkeinoelämän keskusliitto 2015. Euroopan pk-yritykset tarvitsevat TTIP-sopimusta. Päivitetty 21.4.2015. <https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/2015/04/21/euroopan-pk-yritykset-tarvitsevat-ttip-sopimusta/>. Luettu 16.2.2017.

Elinkeinoelämän keskusliitto 2016. Team Finland kansainvälistymis- ja kaupanesteselvitys 2016. <https://ek.fi/wp-content/uploads/Kaupanesteselvitys-2016-final.pdf>. Luettu 14.2.2017.

Gomes, Leonard 2003. The economics and ideology of free trade. A historical review. Edward Elgar publishing limited, Cheltenham.

Government of the Netherlands. The disadvantages of TTIP. <https://www.government.nl/topics/ttip/contents/disadvantages-ttip>. Luettu 7.3.2017.

Griffin, Ricky W. & Pustay, Michael W. 2010. International business. 6. uud. painos. Pearson Education Inc, Upper Saddle River, NJ.

Guillermo, Jiménez C. 2008. Guide to export-import basics. Vital knowledge for trading internationally. 3. uud. painos. ICC Services Publications, Pariisi.

Guillermo, Jiménez C. 2012. ICC Guide to Export/Import. Global standards for international trade. 4. uud. painos. ICC Services Publications, Pariisi.

Harju, Riikka 2014. CETA-sopimus helpottaa Kanadan kauppaa. Kauppapolitiikka 4/2014. Ulkoasiainministeriö. <https://kauppapolitiikka.fi/kauppaneuvottelut/ceta-sopimus-helpottaa-kanadan-kauppaa/>. Luettu 17.2.2017

Hartikainen, Jarno 2015. Tasan eivät mene TTIP:n hyödyt. Kauppalehti. Päivitetty 4.11.2015. <http://www.kauppalehti.fi/uutiset/tasan-eivat-mene-ttipn-hyodyt/bzUsURkD>. Luettu 7.3.2017.

Häkämies, Jyri 2016. Suomi hyötyy vapaakaupasta. Helsingin Sanomat. Päivitetty 3.9.2016. [Http://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002919100.html?share=c9dd697981d297d09f3c9cc9dc5e7afc](http://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002919100.html?share=c9dd697981d297d09f3c9cc9dc5e7afc). Luettu 16.2.2017.

ICC Finland 2017a. Kansainvälinen kauppa. ICC tools & rules for trade. [Http://www.icc.fi/kansainvalinen-kauppa-icc-tools-rules-for-trade](http://www.icc.fi/kansainvalinen-kauppa-icc-tools-rules-for-trade). Luettu 20.1.2017.

ICC Finland 2017b. Toiminta. [Http://www.icc.fi/toiminta](http://www.icc.fi/toiminta). Luettu 20.1.2017.

ICC Finland 2017c. Toimitusten hallinta. ICC incoterms 2010. [Http://www.icc.fi/toimitusten-hallinta-icc-incoterms-2010](http://www.icc.fi/toimitusten-hallinta-icc-incoterms-2010). Luettu 20.1.2017.

Irwin, Douglas A. 2008. The concise encyclopedia of economics. International trade agreements. Library of economics and liberty. [Http://www.econlib.org/library/Enc/InternationalTradeAgreements.html](http://www.econlib.org/library/Enc/InternationalTradeAgreements.html). Luettu 17.10.2016.

K3 Viestintä 2015. Kauppasopimukset ovat kuuma trendi. Keskuskauppakamari. Päivitetty 19.11.2015. [Http://kauppakamari.fi/2015/11/19/kauppasopimukset-ovat-kuuma-trendi/](http://kauppakamari.fi/2015/11/19/kauppasopimukset-ovat-kuuma-trendi/). Luettu 16.2.2017.

Koivisto, Matti 2015. Europarlamentaarikot kaipaavat TTIP-neuvotteluihin lisää avoimuutta. Yle uutiset. Päivitetty 23.7.2015. [Http://yle.fi/uutiset/3-8175287](http://yle.fi/uutiset/3-8175287). Luettu 2.3.2017.

Kuusisto, Aleksi & Palmgren, Thomas 2016. TTIP-sopimus auttaisi yrityksiä ja työntekijöitä. Helsingin Sanomat. Päivitetty 20.6.2016. [Http://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002907062.html](http://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002907062.html). Luettu 6.3.2017.

Laurokari, Aki 2016. Professori tyrmää esityksen vapaakauppasopimuksesta – ”Miksi pitäisi hyväksyä?”. Kaleva. Päivitetty 12.2.2016. [Http://www.kaleva.fi/uutiset/talous/professori-tyrmaa-esityksen-vapaakauppasopimuksesta-miksi-pitaisi-hyvaksya/719981/](http://www.kaleva.fi/uutiset/talous/professori-tyrmaa-esityksen-vapaakauppasopimuksesta-miksi-pitaisi-hyvaksya/719981/). Luettu 7.3.2017.

Leppänen, Risto 2017. Toimitusjohtaja. Unimac Oy, Helsinki. Haastattelu 21.3.2017.

Mendonça, Susana 2016. Euroopan unioni ja Maailman kauppajärjestö. Euroopan parlamentti. [Http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/fi/displayFtu.html?ftuld=FTU_6.2.2.html](http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/fi/displayFtu.html?ftuld=FTU_6.2.2.html). Luettu 12.12.2016.

Nilsson, Eva 2008. Maailmankaupan pelisäännöt. Attac. Päivitetty 19.8.2008. [Http://www.maailmantalous.net/fi/artikkeli/maailmankaupan-pelisaannot](http://www.maailmantalous.net/fi/artikkeli/maailmankaupan-pelisaannot). Luettu 12.12.2016.

Poutala, Tero 2016. Korkeakouluharjoittelija. Kauppapolitiikan yksikkö. Ulkoasiainministeriö, Helsinki. Haastattelu 18.11.2016.

OECD 2016. Regional Trade Agreements. [Http://www.oecd.org/tad/benefitlib/regionaltradeagreements.htm](http://www.oecd.org/tad/benefitlib/regionaltradeagreements.htm). Luettu 17.1.2017.

Pinholster, Ginger 2012. AAAS Board of Directors: Legally Mandating GM Food Labels Could “Mislead and Falsely Alarm Consumers”. AAAS. Päivitetty 25.10.2012. [Https://www.aaas.org/news/aaas-board-directors-legally-mandating-gm-food-labels-could-“mislead-and-falsely-alarm](https://www.aaas.org/news/aaas-board-directors-legally-mandating-gm-food-labels-could-“mislead-and-falsely-alarm). Luettu 2.3.2017.

Pye, Minna 2017. Yhdysvallat irtautuu Tyynenmeren vapaakauppasopimuksesta. Yle uutiset. 23.1.2017. [Http://yle.fi/uutiset/3-9419582](http://yle.fi/uutiset/3-9419582). Luettu 1.3.2017.

Raivio, Petri 2016. Komissio: Trumpin valinta vei TTIP-sopimuksen "pakastimeen". Yle uutiset. Päivitetty 11.11.2016. [Http://yle.fi/uutiset/3-9288838](http://yle.fi/uutiset/3-9288838). Luettu 20.2.2017.

Raivio, Petri & Karttunen, Kirsti 2016. Vapaakauppa: Miksi Kanada-sopimus on hyvä mutta USA-sopimus paha? Yle uutiset. Päivitetty 12.9.2016. [Http://yle.fi/uutiset/3-9152779](http://yle.fi/uutiset/3-9152779). Luettu 15.2.2017.

Ruukki, Jukka 2015. Muuntogeenisen ruoan pelossa kaikuu keskiaika. Helsingin Sanomat. Päivitetty 10.2.2015. [Http://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002799536.html](http://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002799536.html). Luettu 2.3.2017.

Siegel, Sumi 2017. Yrittäjä. Sumi's, Los Feliz, CA. Haastattelu 8.3.2017.

Sipilä, Annamari & Mykkänen, Pekka 2017. Britannian parlamentti antoi pääministeri Theresa Maylle luvan käynnistää brexit-neuvottelut. Helsingin Sanomat. Päivitetty 14.3.2017. [Http://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000005125729.html](http://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000005125729.html). Luettu 18.3.2017.

Stenroos, Maria 2015. TTIP: EU-komissio rakentaisi julkisen kauppatoimiston. Yle uutiset. Päivitetty 16.9.2016. [Http://yle.fi/uutiset/3-8309819](http://yle.fi/uutiset/3-8309819). Luettu 1.3.2017.

Suomen pysyvä edustusto, Geneve 2016. Kauppapolitiikka. Päivitetty 27.9.2016. [Http://www.finlandmission.ch/public/default.aspx?nodeid=35478&contentlan=1&culture=fi-FI](http://www.finlandmission.ch/public/default.aspx?nodeid=35478&contentlan=1&culture=fi-FI). Luettu 16.1.2017

Teittinen, Paavo 2016. Vuodetut TTIP-paperit voivat olla kuolinisku historian suurimmalle kauppasopimukselle – HS käy läpi, mistä on kyse. Helsingin Sanomat. Päivitetty 2.5.2016. [Http://www.hs.fi/talous/art-2000002899260.html](http://www.hs.fi/talous/art-2000002899260.html). Luettu 2.3.2017.

Trommer, Silke 2014. Sijoittajansuoja herättää kysymyksiä EU-maissa. Helsingin Sanomat. Päivitetty 4.10.2014. [Http://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002766584.html](http://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002766584.html). Luettu 1.3.2017.

TTIP-verkosto 2015. TTIP. [Http://www.vapaakauppa.fi/kauppasopimukset/ttip/](http://www.vapaakauppa.fi/kauppasopimukset/ttip/). Luettu 8.11.2016.

Tulli 2016. EU-, Eta-, Efta- ja Schengen-maat. [Http://tulli.fi/tietoa-tullista/tullin-toiminta/eu-eta-efta-ja-schengen-maat](http://tulli.fi/tietoa-tullista/tullin-toiminta/eu-eta-efta-ja-schengen-maat). Luettu 20.2.2017.

Ulkoasiainministeriö 2015a. Maailman kauppajärjestö. Päivitetty 5.12.2015. [Http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=49686&contentlan=1&culture=en](http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=49686&contentlan=1&culture=en). Luettu 29.11.2016.

Ulkoasiainministeriö 2015b. EU:n käynnissä olevat kauppasopimusneuvottelut. Päivitetty 3.9.2015. [Http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=49683&contentlan=1&culture=fi-FI](http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=49683&contentlan=1&culture=fi-FI). Luettu 17.2.2017

Ulkoasiainministeriö 2016. Sääntely. Päivitetty 27.6.2016. [Http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=49679&contentlan=1&culture=fi-FI](http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=49679&contentlan=1&culture=fi-FI). Luettu 6.3.2017.

Ulkoasiainministeriö 2017a. EU:n ja Yhdysvaltojen kauppasopimusneuvottelut. Päivitetty 3.1.2017 [Http://www.formin.fi/public/default.aspx?nodeid=49307&contentlan=1&culture=fi-FI](http://www.formin.fi/public/default.aspx?nodeid=49307&contentlan=1&culture=fi-FI). Luettu 5.1.2017.

Ulkoasiainministeriö 2017b. EU:n ja Kanadan välinen kauppasopimus CETA. Päivitetty 11.1.2017.

[Http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=50032&contentlan=1&culture=fi-FI](http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=50032&contentlan=1&culture=fi-FI).
Luettu 17.2.2017.

Ulkoasiainministeriö 2017c. EU:n ja Yhdysvaltojen välisten TTIP-neuvottelujen tilannekatsaus Yhdysvaltojen hallinnon vaihtuessa. Päivitetty 20.1.2017.
[Http://www.formin.fi/public/default.aspx?contentid=357131&nodeid=49307&contentlan=1&culture=fi-FI](http://www.formin.fi/public/default.aspx?contentid=357131&nodeid=49307&contentlan=1&culture=fi-FI). Luettu 21.2.2017.

US Trade Representative 2016. Opening Remarks by U.S. and EU Chief Negotiators for the Transatlantic Trade and Investment Partnership (T-TIP) Round 15 Press Conference. Päivitetty 7.10.2016. [Https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2016/october/opening-remarks-us-and-eu-chief](https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2016/october/opening-remarks-us-and-eu-chief). Luettu 17.2.2017.

Vilén, Paula 2014. EU–USA-vapaakauppaneuvottelut junnaavat – "ei naimisiin ensitreffien jälkeen". Yle uutiset. Päivitetty 8.10.2014. <http://yle.fi/uutiset/3-7516481>. Luettu 13.3.2017.

Vilén, Paula 2017. Mistä eripuraa, mistä sopu? Tämä jäi käteen Trumpin ja Merkelin tapaamisesta. Yle uutiset. Päivitetty 18.3.2017. [Http://yle.fi/uutiset/3-9517910](http://yle.fi/uutiset/3-9517910). Luettu 18.3.2017.

World trade organisation 2017a. The WTO in brief: part 1. The multilateral trading system—past, present and future.
[Https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/inbrief_e/inbr01_e.htm](https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/inbrief_e/inbr01_e.htm). Luettu 10.1.2017.

World trade organisation 2017b. Understanding the WTO: basics. The Uruguay round.
[Https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact5_e.htm](https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact5_e.htm). Luettu 10.1.2017.

World trade organisation 2017c. Understanding the WTO. What we do.
[Https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/what_we_do_e.htm](https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/what_we_do_e.htm). Luettu 16.1.2017.

World trade organisation 2017d. Regional trade agreements.
[Https://www.wto.org/english/tratop_e/region_e/region_e.htm](https://www.wto.org/english/tratop_e/region_e/region_e.htm). Luettu 20.1.2017.

World trade organisation 2017e. Understanding the WTO: basics. Principles of the trading system. https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact2_e.htm. Luettu 18.3.2017.

Kyselylomake Ulkoasiainministeriölle

Mitkä ovat TTIP-sopimuksen suurimmat edut ja haitat EU:lle? Entä Suomelle?

Miten EU:n ja Yhdysvaltojen erilaiset käytännöt voidaan saattaa samalle tasolle tinkimättä EU:n turvallisuuskäytännöistä?

Miten sopimuksella varmistetaan, että pienetkin yritykset pystyvät hyötymään siitä?

Mitä vaikutuksia TTIP-sopimuksella on heikommille talousmaille?

Miten TTIP:n vaikutukset tulevat näkymään kuluttajalle?

TTIP on aiheuttanut paljon vastustusta. Minkä näette olevat syynä tälle?

Mikä on suurin syy neuvotteluiden viivästymiselle?

Miten näette Yhdysvaltojen presidentin vaalien vaikuttavan TTIP:n syntyyn?

Kesällä huhuttiin, että sopimus on kaatumassa. Mikä on siis sopimuksen tulevaisuus? Vai onko se vaarassa kaatua kokonaan?

Kyselylomake yrityksille

Mitä vaikutuksia TTIP-sopimuksen toteutumisella on yrityksenne toimintaan? Mitä hyötyjä/haittoja?

Mitä mahdollisuuksia sopimus voi luoda yrityksellenne?

Miten se vaikuttaa vienti-/tuontiprosessiinne sekä kaupankäyntiin kansainvälisesti?

Miten sopimuksen vaikutukset näkyisivät kuluttajille/asiakkaille?

Näetkö TTIP:n mahdollisuutena vai uhkana yrityksille? Miksi?

Vastaajan nimi, tehtävänimike, yritys ja yrityksen kotipaikka?